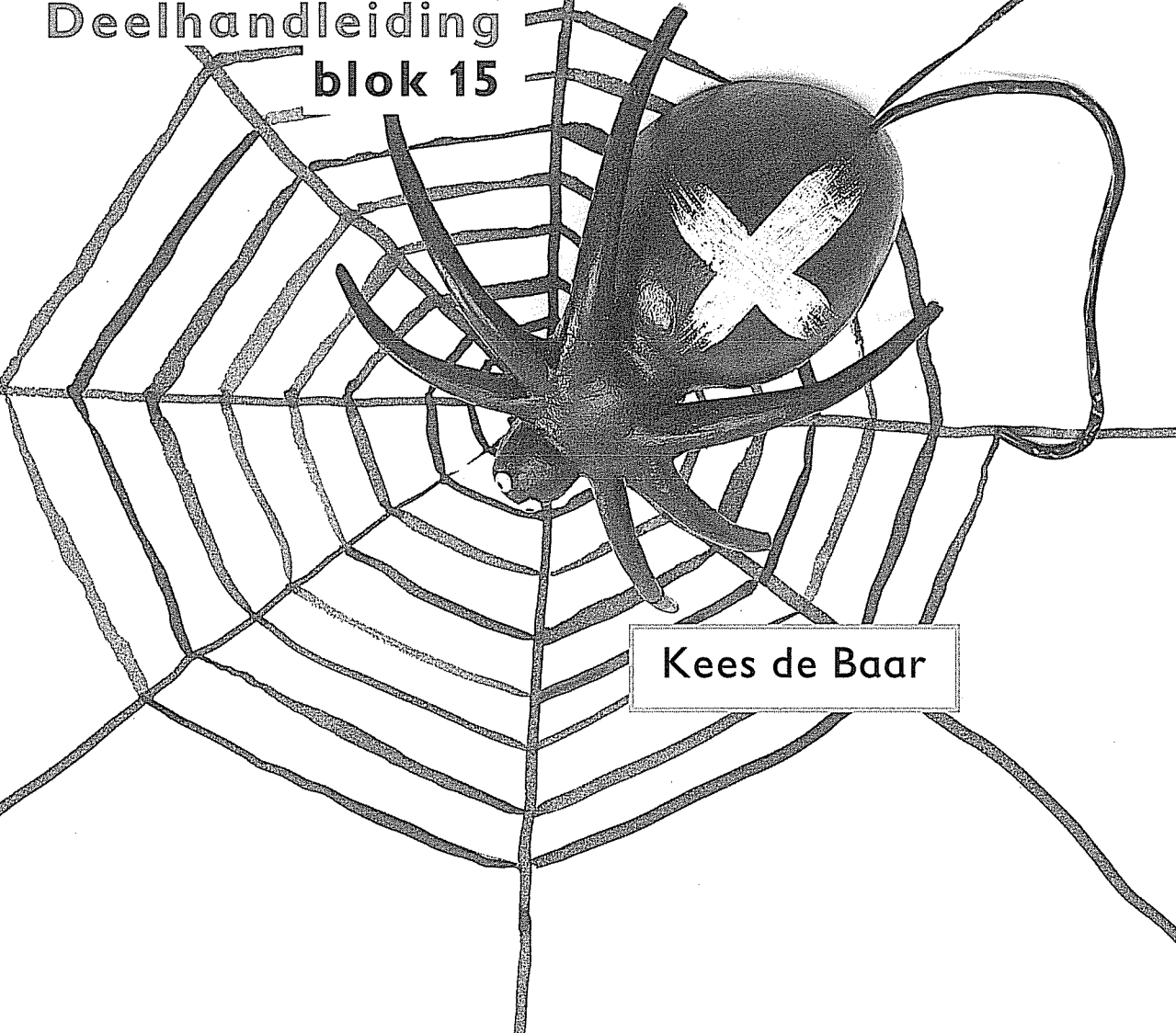

Woord bouw Nieuw

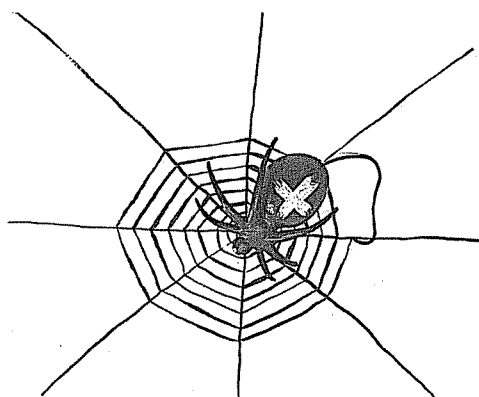
methode voor functioneel
spellingonderwijs
Deelhandleiding
blok 15

Kees de Baar

meulenhoff Educatief

Woordbouw Nieuw is ontwikkeld door het
Regionaal Pedagogisch Centrum Zeeland, Middelburg,
en uitgegeven door Meulenhoff Educatief, Amsterdam.

Auteur:	Kees de Baar, Middelburg
Redactie:	Tekst in Vorm, Houten
Illustraties:	Juliette de Wit, Amsterdam Natascha van Oirschot, Breda
Ontwerp en vormgeving:	Dollekamp & van Campen, Utrecht

eerste druk

03 02 01 00

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

ISBN 90 280 1960 X

© Meulenhoff Educatief bv, Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprerecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

De complete methode Woordbouw Nieuw bestaat uit

Map Algemene inleiding en bijlagen

(hierachter kan de deelhandleiding
worden toegevoegd door de leerkracht)

90 280 1642 2

jaargroep 3

Bouwschrift basisblok

Bouwschrift blok 1

Bouwboek basisblok en blok 1

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) basisblok en blok 1

90 280 3555 9

90 280 3489 7

90 280 2041 1

90 280 2411 5

jaargroep 4

Bouwschrift blok 2

Bouwschrift blok 3

Bouwschrift blok 4

Bouwboek blok 2, 3 en 4

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 2, 3 en 4

90 280 3361 0

90 280 3227 4

90 280 3154 5

90 280 2132 9

90 280 1723 2

jaargroep 5

Bouwschrift blok 5

Bouwschrift blok 6

Bouwschrift blok 7

Bouwboek blok 5, 6 en 7

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 5, 6 en 7

90 280 3002 6

90 280 4022 6

90 280 5516 9

90 280 2233 3

90 280 2183 3

jaargroep 6

Bouwschrift blok 8

Bouwschrift blok 9

Bouwschrift blok 10

Bouwboek blok 8, 9 en 10

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 8, 9 en 10

90 280 4214 8

90 280 5663 7

90 280 4166 4

90 280 2364 X

90 280 1806 9

jaargroep 7

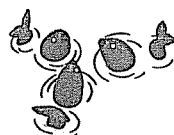
Bouwschrift blok 11

Bouwschrift blok 12

Bouwschrift blok 13

Bouwboek blok 11, 12 en 13

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 11, 12 en 13

90 280 5806 0

90 280 4361 6

90 280 5175 9

90 280 2449 2

90 280 2305 4

jaargroep 8

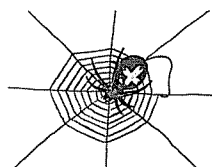
Bouwschrift blok 14

Bouwschrift blok 15

Bouwschrift blok 16

Bouwboek blok 14, 15 en 16

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 14, 15 en 16

90 280 6416 8

90 280 4220 2

90 280 5918 0

90 280 2571 5

90 280 1960 X

Leerdoelen

De leerlingen:

- beheersen de schrijfwijze van de persoonsvorm in de tegenwoordige en de verleden tijd;
- beheersen de schrijfwijze van alle typen regelmatige woorden;
- verwerven woordbeeld voor woorden met c = s, c = k, ch = sj, x, y en th;
- verwerven woordbeeld voor lastige en vreemde woorden.

Vaardigheden

De leerlingen:

- herkennen de persoonsvorm in een enkelvoudige en samengestelde zin;
- kunnen de schrijfwijze van de persoonsvorm berekenen zonder beslissingsschema;
- herkennen onbeklemtoonde lettergrepen;
- herkennen bijzondere klankgroepen;
- herkennen lettergrepen en letters waarvoor een spellingregel geldt.

Instructieaspecten

De leerstof is als volgt ingedeeld:

- 1 de persoonsvorm in zinnen met twee of meer werkwoorden;
- 2 vraagzinnen;
- 3 woorden met lastige lettergrepen;
- 4 onregelmatige werkwoorden;
- 5 onpersoonlijke werkwoorden;
- 6 onvoltooide en voltooide tijd;
- 7 vreemde woorden;
- 8 woorden met vijf of zes lettergrepen.

Lessenoverzicht

les 1	de persoonsvorm herkennen	4
les 2	de persoonsvorm herkennen	4
les 3	de persoonsvorm herkennen	4
les 4	controle en toepassing	6
les 5	herhaling en toepassing	7
les 6	vraagzinnen	8
les 7	vraagzinnen	8
les 8	vraagzinnen	8
les 9	controle en toepassing	10
les 10	herhaling en toepassing	11
les 11	lastige woorden	12
les 12	lastige woorden	12
les 13	lastige woorden	12
les 14	controle en toepassing	14
les 15	herhaling en toepassing	15
les 16	lastige werkwoorden	16
les 17	lastige werkwoorden	16
les 18	lastige werkwoorden	16
les 19	controle en toepassing	18
les 20	herhaling en toepassing	19
les 21	lastige persoonsvormen	20
les 22	lastige persoonsvormen	20
les 23	lastige persoonsvormen	20
les 24	controle en toepassing	22
les 25	herhaling en toepassing	23
les 26	voltooide tijd	24
les 27	voltooide tijd	24
les 28	voltooide tijd	24
les 29	controle en toepassing	26
les 30	herhaling en toepassing	27
les 31	vreemde woorden	28
les 32	vreemde woorden	28
les 33	vreemde woorden	28
les 34	controle en toepassing	30
les 35	herhaling en toepassing	31
les 36	lange woorden	32
les 37	lange woorden	32
les 38	lange woorden	32
les 39	controle en toepassing	34
les 40	herhaling en toepassing	35
les 41	afsluiting	36
les 42	afsluiting	36
les 43	afsluiting	37
kopieerbladen		39
kopieerlessen		69

Didactische aandachtspunten

Woordvaardigheid

In blok 14 t/m 16 ligt de nadruk allereerst op het vanzelfsprekend (= geautomatiseerd) schrijven van de gewone woorden. Daarnaast worden nieuwe woorden aangeboden met een lastige lettergreep en vreemde woorden met een – meestal – afwijkende uitspraak. Bij alle woorden ligt de nadruk op het verdelen van de woorden in lettergrepen en het kritisch bekijken van de lastige lettergreep.

De bij de leerlingen bekende indeling in luisterwoorden (L-woorden), regelwoorden (R-woorden) en afspreekwoorden (A-woorden) blijft gehandhaafd. Bij de regelwoorden moet het gebruik van de regelkaart afgebouwd worden. De leerlingen moeten de zes spellingregels nu kennen en ze kunnen benoemen.

Maar woordvaardigheidsoefeningen hebben alleen zin als de leerlingen de woorden kennen en ook kunnen gebruiken. Daaraan wordt in de oefeningen zoveel mogelijk aandacht besteed. Het is essentieel dat in elke klas de leerlingen minimaal één, maar liefst twee woordenboeken kunnen raadplegen: *van Dale Basiswoordenboek van de Nederlandse taal* en *van Dale Juniorwoordenboek Nederlands*. Want wanneer u wilt bereiken dat uw leerlingen het gewoon vinden om een naslagwerk te raadplegen, zult u ze op school daarmee moeten laten oefenen. Alleen erover praten, is niet genoeg!

Zinsvaardigheid

In Blok 15 wordt een begin gemaakt met het leren herkennen en schrijven van de persoonsvorm in zinnen met meerdere werkwoorden. Dit is een vervolg op het werken met samengestelde zinnen in Blok 14. Er wordt vooral aandacht besteed aan vraagzinnen: zinnen die met een vraagwoord of vraagdeel beginnen. Ook de hulpwerkwoorden (de persoonsvormen daarvan) krijgen aandacht, omdat bij deze werkwoorden vaak sprake is van een afwijkende persoonsvorm. Ook de onpersoonlijke werkwoorden komen aan de orde. Het begrip ik-vorm wordt vervangen door het begrip stam. Bij de onpersoonlijke werkwoorden is de ik-vorm niet goed toepasbaar (denk aan: onweten, flitsen en regenen). Ten slotte wordt nog specifiek geïnfuseerd met de voltooid tijd. De begrippen werkwoord en voltooid deelwoord komen aan de orde bij het omzetten van onvoltooid in voltooid zinnen.

Als kopieerblad 29 treft u in Blok 15 weer de hulppkaart voor het schrijven van de persoonsvorm aan. Dit schema is ook weer toegevoegd aan de Bouwschriften. Maar in groep 8 moet het voor de leerlingen vanzelfsprekend worden dat ze redeneren zonder de hulppkaart. Het beslissingsschema moet na Blok 15 verinnerlijkt zijn.

Voor leerlingen die niet toekomen aan de gewone leerstof uit de Bouwschriften, is het belangrijk dat ze zeker alle persoonsvormlessen maken. Daarom treft u deze lessen ook als kopieerlessen aan achter de kopieerbladen van elk blok. Deze leerlingen kunnen na elke drie persoonsvormlessen ter controle de gewone

controledictees maken uit deze handleiding:

- na les 1, 2 en 3: controledictee 113;
- na les 6, 7 en 8: controledictee 114;
- na les 16, 17 en 18: controledictee 116;
- na les 21, 22 en 23: controledictee 117;
- na les 26, 27 en 28: controledictee 118.

Het heeft geen zin deze leerlingen ook de ISO-toets (bloktoets) te laten maken. U kunt beter hun schrijfopdrachten controleren op woordspelling, persoonsvorm, zinsbouw en leestekens. Na groep 8 worden alle leerlingen namelijk verondersteld foutloos Nederlands te kunnen schrijven. Leg daar dus de nadruk op en laat bij taalzwakke leerlingen de woord oefeningen met lastige en vreemde woorden achterwege.

Schrijfvaardigheid

De leerlingen krijgen in dit blok weer met zeer gevarieerde schrijfopdrachten te maken, die ze systematisch leren uitvoeren met schema's of modellen.

De gouden regel voor alle schrijfopdrachten blijft daarbij: 'Je schrijft voor een lezer of lezersgroep voor wie je een tekstsoort uitkiest'. De doelgroep bepaalt de tekstsoort. In Blok 15 komen de volgende tekstsoorten aan de orde:

- een spreekbeurt voorbereiden;
- een interview;
- een boekverslag;
- een gesprek;
- een gedicht;
- een verslag voor de schoolkrant;
- een brief op verzoek;
- een tekst voor een muurkrant.

Alle schrijfproducten moeten uiteindelijk gelezen kunnen worden. Met het oog hierop is het belangrijk in de klas een hoek in te richten waar leerlingen hun schrijfproducten kunnen ophangen en lezen en waar ze kunnen worden bewaard. In deze hoek kunnen ze zo hun verhalen kwijt en ze kunnen er, bijvoorbeeld op een prikbord, hun mening geven over allerlei zaken die in en rond school spelen. Een vaste muurkrant is een prima manier om het schrijven van leerlingen te stimuleren.

Veel leerlingen zullen later niet meer daadwerkelijk met de pen schrijven, maar met de computer. Maar de vaardigheid om een tekst logisch op te bouwen en zinnen goed te formuleren, blijft noodzakelijk. En deze vaardigheid verwerven de leerlingen met name door modelleren, waarbij u als leerkracht laat zien hoe het moet.

Een logisch vervolg op het schrijven voor een lezer is de beoordeling van een schrijfopdracht. Daarbij zijn de volgende drie beoordelingsaspecten belangrijk:

- 1 Is de inhoud duidelijk voor de lezer? (Denk aan: tekstopbouw, zinsbouw en leestekens.)
- 2 Is de inhoud correct geschreven? (Geen fouttolerantie meer, woorden kunnen worden opgezocht!)
- 3 Ziet het schrijfproduct er prettig uit, nodigt het uit tot lezen? (Is het handschrift goed verzorgd, zitten er tekeningen bij?)

Deze drie aspecten kunnen alleen beoordeeld worden als de leerlingen daadwerkelijk tijd krijgen om er aandacht aan te besteden. Dit betekent concreet dat ze bij elke schrijfo opdracht altijd eerst een kladversie maken, waarin de tekst centraal staat. Als ze hun kladversie nalezen, moeten de leerlingen vooral op duidelijkheid letten. Daarna controleren ze deze versie op woordspelling en verbeteren ze die zo nodig.

Ten slotte schrijven ze de netversie. Deze moet er verzorgd en leuk uitzien.

Blijf vooral de nadruk leggen op het gebruik van korte zinnen (maximaal twee regels) en op het schrijven in alinea's. De leerlingen moeten het aanbrengen van een witregel tussen twee sterk verschillende alinea's als vanzelfsprekend ervaren. Uiteraard mogen ze de leestekens niet vergeten: die vergemakkelijken het lezen immers.

Woordpakketten (basisstof)

les 1	les 2	les 3
de persoonsvorm herkennen		
gaan	liggen	kunnen
kunnen	bewegen	zijn
mogen	doen	willen
hoeven	kunnen	hebben
durven	komen	liggen
proberen	blijven	worden
moeten	gaan	plagen
liggen	mogen	remmen
zitten	wachten	beginnen
bloeden	herinneren	doen
logeren	bidden	horen
leiden	kamperen	waarschuwen
luisteren	vinden	tekenen
lijden	knutselen	snijden
		schudden
		zeggen

Materiaal

- *Bouwschrift les 1 t/m 3*
- *Bouwboek les 1 t/m 3*
- *Kopieerbladen 1 t/m 3 en 19*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Wanneer de leerlingen de twee manieren om een persoonsvorm te vinden goed kunnen hanteren, leveren zinnen met meerdere werkwoorden of samengestelde zinnen geen problemen meer op. Stel dus eerst beide werkwijzen aan de orde:

- de tijd van de zin veranderen;
- de zin vragend maken.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Voor taalvaardige leerlingen spreken de oefeningen voor zich.

• Begeleid oefenen

Instructie

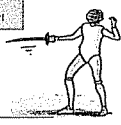
Bespreek oefening 1 van elke les. Doe van oefening 2 en 3 steeds de eerste opdracht mondeling. De rest wijst zich dan vanzelf.

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 1 oefening 2: hoeven
kopieerblad 1: leiden, lijden
- les 2 kopieerblad 2: herinneren

les 1

Les 1	de persoonsvorm herkennen
	1 Let op! Soms staan er in één zin twee werkwoorden. Toch is er maar één persoonsvorm. Kijk maar! De schermer wil aanvallen. Zijn tegenstander is niet te zien. Wat is de persoonsvorm? zin 1 _____ zin 2 _____
	2 Verander de tijd van de zin en schrijf de nieuwe zin op. Onderstreep in beide zinnen de persoonsvorm. Ik kom niet kijken. _____ Wang gaat een boom planten. _____ De auto wil niet starten. _____ Sleneke kan goed rekenen. _____ Ik mag niet blijven. _____ Zij hoeft niet te wachten. _____
	3 Maak de zin vragend en schrijf de nieuwe zin op. Onderstreep in beide zinnen de persoonsvorm. Fatima durft niet te kijken. _____ Hij probeert te remmen. _____ Wij kunnen niet verliezen. _____ Jij moet hier blijven. _____ De hond ligt te slapen. _____ Chris zit te denken. _____
Kopieerblad 1 of Bouwboek blz. 20 ➡ ➡ ➡ 	

Opgave 1

Persoonsvorm opschrijven.
Illustratie: een schermer.

Opgave 2

Tijd van de zinnen veranderen.

Opgave 3

Zin vragend maken.

les 2

Les 2	de persoonsvorm herkennen
	1 Let op! Een samengestelde zin bestaat vaak uit twee korte zinnen. Je ziet dan meer dan één werkwoord. Toch heeft elk van die twee zinnen maar één persoonsvorm. Je weet hoe je die moet vinden. Onderstreep in elke zin de persoonsvorm. De ene judoka probeert te haken, maar de ander wil niet meewerken. Wie gaat er vallen, denk je?
	2 Verander de tijd van de zin en schrijf de nieuwe zin op. Onderstreep in beide zinnen de persoonsvorm. De poes ligt te wachten, totdat de muis beweegt. _____ Pieter wil niet lopen, want zijn knie doet pijn. _____ Zij kan niet komen, maar haar broer komt wel. _____
	3 Zet de komma op de goede plaats. Vul de persoonsvorm in. (v.t.) kunnen Wij _____ niet slapen liggen want hij _____ te snurken. blijven Zij _____ hier wachten gaan tot de storm _____ liggen. mogen John _____ nog niet fietsen doen maar hij _____ het toch.
Kopieerblad 2 of Bouwboek blz. 20 ➡ ➡ ➡ 	

Opgave 1

Persoonsvorm onderstrepen.
Illustratie: judoka's.

Opgave 2

Tijd van de zin veranderen.

Opgave 3

Persoonsvorm invullen in de v.t.

les 3

Les 3	de persoonsvorm herkennen
	1 Let op! De persoonsvorm in een samengestelde zin kun je gemakkelijk vinden! Je verandert gewoon de tijd van de zin. Je kunt de zin ook vragend maken. Maar dit is lastiger, want je moet dan twee vraagzinnen maken. Onderstreep in elke zin de persoonsvorm. De voorste schaatser gaat winnen, want zijn tegenstander valt bijna. Of begint hij juist harder te rijden?
	2 Maak de zin vragend en schrijf de nieuwe zin op. Onderstreep in beide zinnen de persoonsvorm. Zet ook de komma op de goede plaats. Challd kan niet komen want hij is ziek. _____ Ze wil wel helpen maar ze heeft geen tijd. _____ De hond ligt te wachten tot zijn baas klaar is. _____
	3 Verander de tijd van de zin en schrijf de nieuwe zin op. Onderstreep in beide zinnen de persoonsvorm. Zet ook de komma op de goede plaats. Pas op! Een vergoed verandert ook! Lotte wordt kwaad als ze haar broertje plagen. _____ De auto remde hard en begon te slingeren. _____ Hij doet net of hij niets hoort. _____
Kopieerblad 3 of Bouwboek blz. 20 ➡ ➡ ➡ 	

Opgave 1

Persoonsvorm onderstrepen.
Illustratie: schaatser.

Opgave 2

Zin vragend maken.

Opgave 3

Tijd van de zin veranderen.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op kopieerblad 1 t/m 3 komen nieuwe werkwoorden aan de orde met persoonsvormen in tegenwoordige en verleden tijd. De leerlingen kennen de oefenvormen. Tot slot kiezen ze weer vijf werkwoorden uit waarmee ze zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

Op bladzijde 20 van het Bouwboek staan twee nieuwe woordpakketten met werkwoorden waarmee de leerlingen eerst vervoegingsoefeningen doen op kopieerblad 19. Daarna volgen oefeningen waarin ze de betekenis van de werkwoorden moeten verduidelijken. Bij pakket 1 zoeken ze bij elk werkwoord een zelfstandig naamwoord. Dit kan op twee manieren die beide goed zijn:

- 1 Ze zoeken de zelfstandige vorm van het werkwoord.
Voorbeeld: frankeren – frankering.
- 2 Ze zoeken een zelfstandig naamwoord waarop het werkwoord van toepassing is.
Voorbeeld: frankeren – een brief.

Afsluiting

Laat enkele leerlingen een zelfbedachte zin voorlezen. Bespreek daarbij de schrijfwijze van de persoonsvorm.

Introductie dictee

Het dictee is een zinsdictee van tien enkelvoudige en samengestelde zinnen. In deze zinnen komen alle woordtypen voor waarvoor een spellingregel geldt. Na het opschrijven van een zin moeten de leerlingen de persoonsvorm onderstrepen.

Wijs ze bij het schrijven van de zinnen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Laat de leerlingen de zinnen opschrijven met steeds een regel ertussen. Daardoor kunnen ze hun fouten verbeteren tussen de regels.

Materiaal

- Een gelinieerd blad
- Bouwschrift les 4

Controledictee 113

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Zeg de zin in jezelf na en schrijf de zin op.
- 3 Als je de zin niet meer weet, wacht je rustig af.
De zin wordt nog een keer herhaald.
- 4 Lees de zin na en let op hoofdletters en leestekens.

Schrijf de zin op en onderstreep de persoonsvorm.

- 1 Hij bloedde hevig uit een hoofdwond.
- 2 Gisteren werd gewaarschuwd voor gladheid.
- 3 'Probeer heel voorzichtig overeind te komen.'
- 4 Hij herinnert zich niets van de aanrijding.
- 5 Zij wachtte even en reed toen haastig weg.
- 6 'Snijd die draad precies in het midden door.'
- 7 Hij schudde zijn hoofd maar zij zag het niet.
- 8 Wij kampeerden vorig jaar in Frankrijk.
- 9 Ik vind die schommel heel gevaarlijk.
- 10 De gids leidt de expeditie door het oerwoud.

Score woordspelling

Voldoende: 5 of minder fouten (25 lastige woorden).

Score persoonsvorm

Onderstrepen: voldoende bij 10 of meer woorden goed.
Schrijven: voldoende bij 9 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

Veel leerlingen vinden het voorbereiden van een spreekbeurt lastig. Ze hebben de neiging alles wat ze willen zeggen volledig uit te schrijven. In deze opdracht leren ze om met trefwoorden en trefzinnen een kader op te stellen voor een spreekbeurt. Zo kunnen ze bijvoorbeeld iets over hun hobby vertellen.

Afsluiting

Bespreek van een leerling de inleiding van de spreekbeurt die hij/zij heeft bedacht. Laat daarna enkele leerlingen hun inleiding voorlezen.

Introductie

Bespreek de samengestelde zinnen van het dictee klassikaal. Vermoedelijk hebben de leerlingen enkele persoonsvormen over het hoofd gezien. Bespreek ook welke dicteezinnen opdrachtzinnen zijn. Zijn de leerlingen de aanhalingstekens niet vergeten? Laat ze daarna hun woordfouten zelf opzoeken en verbeteren door ze te coderen met L, A, R of P voor de kantlijn (niet onderstrepen!).

De tweede stelopdracht op bladzijde 21 van het Bouwboek spreekt voor zich. Op de tekening zijn verhuizende of vluchtende mensen te zien in een verland. De opdracht, het verhaalstramien en de werkvolgorde moeten voor voldoende sturing van het schrijfproces zorgen, zodat taalvaardige leerlingen deze opdracht volledig zelfstandig kunnen maken.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 5*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen oefenen de woorden met persoonsvormfouten door bij elk fout geschreven werkwoord de stam, het onderwerp en de persoonsvorm naast elkaar te zetten. Ze oefenen woorden met luister- of afspraakfouten altijd door inprenting op de gebruikelijke wijze. Bij regelfouten heeft het zin dat u ze de woorden laat opschrijven in lettergrepen verdeeld waarna ze de lastige lettergreep onderstrepen. Laat ze de desbetreffende regel erbij schrijven. Daarna schrijven ze de 'gewone' woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen met u samen. Gebruik bij persoonsvormfouten de hulpkaart (kopieerblad 29) en loop de denkstappen met de leerlingen na. Als extra oefenmateriaal kunt u de kopieerlessen gebruiken achter in deze handleiding. Bij regelfouten laat u ze de regel benoemen, waarna ze altijd zelf nog een woord bedenken dat volgens diezelfde regel wordt geschreven. U weet dan of ze de regel herkennen.

Afsluiting

Bespreek de afsluiting van een spreekbeurt. Waar moet je aan denken en wat is er allemaal mogelijk?

Woordpakketten (basisstof)

les 6 vraagzinnen	les 7 vraagzinnen	les 8 vraagzinnen
----------------------	----------------------	----------------------

brengen	hebben	lusten
binden	doen	worden
wachten	moeten	branden
verbinden	verraden	houden
vinden	heten	verbinden
lusten	landen	horen
branden	planten	vinden
kamperen	luiden	hebben
verstaan	kosten	lenen
raden	binden	troosten
vragen	breken	slaan
rijden	pesten	zoeken
hangen	kleden	starten
vluchten	vangen	komen
eten	houden	snijden

Woordbetekenis

Er zijn geen werkwoorden die lastig zijn door hun betekenis; ze zijn alle al wel eens aan de orde geweest.

Materiaal

- Bouwschrift les 6 t/m 8
- Bouwboek les 6 t/m 8
- Kopieerbladen 4 t/m 6 en 20

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Je kunt de persoonsvorm gemakkelijk herkennen door de zin vragend te maken. Maar wat doe je met een vragende zin? Confronteer de leerlingen met deze kwestie. (Dit is in groep 7 bij eenvoudige zinnen behandeld.) Als het goed is, weten de leerlingen de oplossing: je verandert de tijd van de zin. Ze weten ook dat in een vragende zin de persoonsvorm voor aan de zin staat, of meteen achter het vraagwoord of het vraagdeel. Bespreek van elke les opdracht 1 klassikaal. U hebt dan voorbeeldzinnen bij de hand om een en ander te demonstreren.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Taalvaardige leerlingen kennen de oefenvormen 2 en 3. Ze kunnen deze zelfstandig aan.

• Begeleid oefenen

Instructie

Doe van oefening 2 en 3 steeds de eerste opdracht mondeling. Dat zal voldoende zijn.

les 6

Les 6	vraagzinnen
	1 Let op! Een vraagzin begint meestal met de persoonsvorm. Een vraagzin kan ook beginnen met een vraagwoord. De persoonsvorm staat dan meteen achter het vraagwoord. Weet je het niet? Verander gewoon de tijd van de zin. Onderstreep de persoonsvorm. Waarom staat die skiler gehurkt? Is hij bang om te vallen? Of heeft hij last van zijn rug?
	2 Verander de tijd van de zin en schrijf de nieuwe zin op. Onderstreep in beide zinnen de persoonsvorm. Wie brengt dit pakje weg? _____ Bond jij deze doos vast? _____ Wacht zij buiten op ons? _____
	3 Vul de persoonsvorm in. (t.t.) verblinden _____ de dokter zijn wond? vinden _____ jij dat echt leuk? lusten _____ jullie deze soep? branden _____ de zon altijd zo heet? kamperen _____ hij hier vlakbij? verstaan _____ zij je wel?
Kopieerblad 4 of Bouwboek blz. 22 ➡ ➡ ➡	

Opgave 1

Persoonsvorm onderstrepen.
Illustratie: een waterskiër.

Opgave 2

Tijd van de zin veranderen.

Opgave 3

Persoonsvorm invullen in de t.t.

les 7

Les 7	vraagzinnen
	1 Let op! Een vraagzin kan ook beginnen met een vragend stukje zin. Dat noem je: een vraagdeel. De persoonsvorm staat dan meteen achter het vraagdeel. Weet je het niet? Verander gewoon de tijd van de zin. Onderstreep de persoonsvorm. Welk meisje is daar aan het surfen? Of is het een jongen met een paardentaart? Wat denk jij ervan?
	2 Verander de tijd van de zin en schrijf de nieuwe zin op. Onderstreep in beide zinnen de persoonsvorm. Welk boek heb je gekozen? _____ Wat voor schoenen doe jij aan? _____ Wie van ons moet beginnen? _____
	3 Vul de persoonsvorm in. (v.t.) verraden _____ waarom _____ jij je vriendje? heten _____ hoe _____ hij ook alweer? landen _____ waar _____ de helikopter? planten _____ wanneer _____ zij deze boom? luiden _____ wie _____ de bel? kosten _____ wat _____ deze schoenen?
Kopieerblad 5 of Bouwboek blz. 22 ➡ ➡ ➡	

Opgave 1

Persoonsvorm onderstrepen.
Illustratie: een windsurfer.

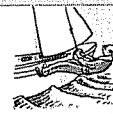
Opgave 2

Tijd van de zin veranderen.

Opgave 3

Persoonsvorm invullen in de v.t.

les 8

Les 8	vraagzinnen
	1 Let op! Een vraagzin kan dus beginnen met: 1 de persoonsvorm 2 een vraagwoord 3 een vraagdeel Onderstreep de persoonsvorm. Waarom hangt die zeilster zo? Kan ze niet beter gaan zitten? Wie van jullie weet het antwoord?
	2 Verander de tijd van de zin en schrijf de nieuwe zin op. Onderstreep in beide zinnen de persoonsvorm. Lust zij deze groente wel of niet? _____ Werd hier het papier bewaard? _____ Waarom brandt het vuur niet goed? _____
	3 Vul de persoonsvorm in. (t.t.) houden _____ hoeveel geld _____ je over? verbinden _____ waarmee _____ hij de wond? horen _____ bij welk dier _____ dit geluid? vinden _____ welk soort fruit _____ jij lekker? hebben _____ wie van jullie _____ dit gedaan? lenen _____ van wie _____ zij een fiets?
Kopieerblad 6 of Bouwboek blz. 22 ➡ ➡ ➡	

Opgave 1

Persoonsvorm onderstrepen.
Illustratie: een zeilster.

Opgave 2

Tijd van de zin veranderen.

Opgave 3

Persoonsvorm invullen in de t.t.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Bij elke les hoort een kopieerblad (kopieerblad 4 t/m 6) met extra werkwoorden die de leerlingen moeten vervoegen. Daarna kiezen ze telkens vijf werkwoorden waarmee ze zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

Op bladzijde 22 van het Bouwboek treft u weer twee extra woordpakketten aan. De leerlingen moeten de werkwoorden allereerst vervoegen op kopieerblad 20. Daarna zoeken ze bij elk werkwoord een zelfstandig naamwoord, zodanig dat ze de woordbetekenis ermee verduidelijken: het gaat weer om de zelfstandige vorm van het werkwoord of om een zelfstandig naamwoord waarop het werkwoord van toepassing is. Kijk maar waar de leerlingen voor kiezen. Vertel ze eventueel dat beide vormen goed zijn. Als laatste voeren ze weer zinsopdrachten uit.

Afsluiting

Bespreek de drie vormen waarin vraagzinnen voorkomen. Laat de leerlingen zelf een voorbeeld van elk bedenken.

Introductie dictee

Het dictee is een zinsdictee van tien enkelvoudige en samengestelde zinnen. In deze zinnen komen alle woordtypen voor waarvoor een spellingregel geldt. Na het opschrijven van een zin moeten de leerlingen de persoonsvorm onderstrepen.

Wijs ze bij het schrijven van de zinnen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Laat de leerlingen de zinnen opschrijven met steeds een regel ertussen. Daardoor kunnen ze hun fouten verbeteren tussen de regels.

Materiaal

- Een gelinieerd blad
- Bouwschrift les 9

Controledictee 114

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Zeg de zin in jezelf na en schrijf de zin op.
- 3 Als je de zin niet meer weet, wacht je rustig af. De zin wordt nog een keer herhaald.
- 4 Lees de zin na en let op hoofdletters en leestekens.

Schrijf de zin op en onderstreep de persoonsvorm.

- 1 Hij raadde meteen wie er gewonnen had.
- 2 Zij hield de kruiwagen stevig vast.
- 3 De helikopter landt midden op het grasveld.
- 4 'Rijd eens wat langzamer en let beter op.'
- 5 De gymzaal brandde volledig af.
- 6 Waarom luidt de torenklok voortdurend?
- 7 Ik kleed me om en wacht beneden op de taxi.
- 8 Had jij deze melodie al eens eerder gehoord?
- 9 De tractor startte met een heleboel kabaal.
- 10 Hij sneed zich lelijk in zijn wijsvinger.

Score woordspelling

Voldoende: 4 of minder fouten (23 lastige woorden).

Score persoonsvorm

Onderstrepen: voldoende bij 11 of meer woorden goed.
Schrijven: voldoende bij 10 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een interview voorbereiden. Daarvoor moeten ze eerst een inleiding schrijven, gevolgd door het bedenken van vragen die interessant zijn voor lezers. Ook bij deze opdracht geldt: 'Je schrijft voor een lezer of een lezersgroep.' Wat zouden die lezers willen weten?

Het interview moet gaan over de tekening, waarop een zweefvliegtuig boven een landschap te zien is.

Afsluiting

Bespreek allereerst de inleiding en de titel van een interview. De titel moet lezers nieuwsgierig maken, waarna de inleiding informatie moet geven over het onderwerp waarover en de persoon over wie het interview gaat.

Introductie

Bespreek de samengestelde zinnen van het dictee klassikaal. Vermoedelijk hebben de leerlingen enkele persoonsvormen over het hoofd gezien. Bespreek ook welke dicteezin opdrachtzin is. Zijn de leerlingen de aanhalingstekens niet vergeten? Laat ze daarna hun woordfouten zelf opzoeken en verbeteren door ze te coderen met L, A, R of P voor de kantlijn (niet onderstrepen!).

De tweede stelopdracht op bladzijde 23 van het Bouwboek spreekt voor zich. Op de tekening zijn handelaars van bijvoorbeeld drugs te zien, terwijl hun chauffeurs wachten in luxe auto's en de lijfwachten opletten.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 10*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen oefenen de woorden met persoonsvormfouten door bij elk fout geschreven werkwoord de stam, het onderwerp en de persoonsvorm naast elkaar te zetten. Ze oefenen woorden met luister- of afspraakfouten altijd door inprenting op de gebruikelijke wijze. Bij regelfouten heeft het zin dat u ze de woorden laat opschrijven in lettergrepen verdeeld waarna ze de lastige lettergreep onderstrepen. Laat ze de desbetreffende regel erbij schrijven. Daarna schrijven ze de 'gewone' woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen met u samen. Gebruik bij persoonsvormfouten de hulpkaart (kopieerblad 29) en loop de denkstappen met de leerlingen na. Als extra oefenmateriaal kunt u de kopieerlessen gebruiken achter in deze handleiding. Bij regelfouten laat u ze de regel benoemen, waarna ze altijd zelf nog een woord bedenken dat volgens diezelfde regel wordt geschreven. U weet dan of ze de regel herkennen.

Afsluiting

Bespreek de vragen die bij het interview gesteld zouden kunnen worden. Waar kun je allemaal naar vragen? Wat is interessant voor een lezer?

Woordpakketten (basisstof)

les 11 lastige woorden	les 12 lastige woorden	les 13 lastige woorden
aspirine	imperiaal	marionet
honingraten	radiator	periode
macaroni	illustratie	tatoeage
malaria	signalement	analfabeet
pizzeria	aluminium	mee-eter
irriteren	amuseren	reserveren
arresteren	reageren	salueren
arriveren	herinneren	organiseren
emigreren	beëindigen	interessereren
spioneren	illustreren	imiteren
origineel	eventueel	intelligent
optimistisch	millimeter	nationale
verrukkelijk	officieel	situatie
repetitie	eigenaardig	reglement
mededeling	interessant	riolering
video	serieus	haviken
regio	verrassing	perziken
milieu	museum	traditie
erwtensoepp	pensioen	spaghetti

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 11 oefening 2: irriteren, emigreren
oefening 3: origineel, repetitie
oefening 4: regio
- les 12 oefening 2: amuseren, reageren
oefening 3: eventueel, officieel, eigenaardig
oefening 4: serieus, pensioen
- les 13 oefening 2: reserveren, salueren, organiseren
oefening 3: situatie, reglement
oefening 4: traditie

Materiaal

- *Bouwschrift les 11 t/m 13*
- *Bouwboek les 11 t/m 13*
- *Kopieerbladen 7 en 21*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

In deze lessen worden vooral leenwoorden geoefend met een i = ie-klank. Wijs de leerlingen erop dat ze deze woorden altijd lettergreep voor lettergreep moeten opschrijven. Zo kunnen ze de schrijfwijze gemakkelijker onthouden. (Bovendien komen deze lettergrepen ook in andere woorden voor: hier geldt het analogieprincipe.) Meer toelichting is niet nodig.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen van de activiteitengroep kennen alle oefenvormen en zij kunnen de oefeningen volledig zelfstandig maken.

• Begeleid oefenen

Instructie

Bespreek van elke oefening kort de bedoeling en besteed daarbij aandacht aan de woorden die lastig zijn door hun betekenis. De overige opdrachten moeten de leerlingen zelfstandig aankunnen.

les 11

Les 11	lastige woorden
	1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: aspirine, honingraten, malaria, macaroni, pizzeria. Kromme pijpjes deeg: _____ Een tropische ziekte: _____ Je kunt er pizza's eten: _____ Bewaarplaats van honing: _____ Geneesmiddel tegen hoofdpijn: _____
	2 Schrijf de goede woordvorm op. irriteren Mijn hals is _____ door de zon. arresteren De inbreker werd meteen _____. arriveren De trein _____ een uur te laat. emigreren Zij zijn naar Australië _____. spioneren Een spion _____ voor een ander land.
	3 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: origineel, optimistisch, verrukkelijk, repetitie, mededeling. Ik vond die _____ heel moeilijk. Dit gebakje smaakt _____. Sören begon heel _____ aan de klus. Is dat schilderij een _____ of een kopie? Op het prikbord hangt een belangrijke _____.
	4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde. deo-vi _____ li-mi-eu _____ glo-re _____ ten-erw-soep _____
Kopieerblad 7 of Bouwboek blz. 24 ➡ ➡ ➡ 	

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een bijenkorf.

Opgave 2

Woordvorm invullen.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 12

Les 12	lastige woorden
	1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: imperiaal, radiator, illustratie, signalement, aluminium. Zilverkleurig metaal: _____ Plantje in een boek: _____ Bagagerek op een auto: _____ Beschrijving van iemand: _____ Onderdeel van een verwarming: _____
	2 Schrijf de goede woordvorm op. amuseren Hanneke _____ zich prima. reageren (v.t.) Hij _____ helemaal niet. herinneren Ik kan me er niets van _____. beëindigen (v.t.) De schiedsrechter _____ de wedstrijd. illustreren Dit boek is heel mooi _____.
	3 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: eventueel, millimeter, officieel, eigenaardig, interessant. Ik kom _____ ook wel helpen. Jack gedroeg zich heel _____. De kwaliteit van het zwembad wordt _____ gekeurd. Ik vind dit een _____ boek. Een centimeter is tien _____.
	4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde. rie-usse _____ um-mu-te _____ ras-ver-sing _____ sl-pen-aen _____
Kopieerblad 7 of Bouwboek blz. 24 ➡ ➡ ➡ 	

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een auto met imperiaal.

Opgave 2

Woordvorm invullen.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 13

Les 13	lastige woorden
	1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: marionet, periode, tatoeage, onafgeest, mee-ster. Een soort vetpustje: _____ Een versiering in de huid: _____ Een bepaalde hoeveelheid tijd: _____ Een pop die beweegt aan touwtjes: _____ Iemand die niet kan lezen of schrijven: _____
	2 Schrijf de goede woordvorm op. (v.t.) reserveren We hebben twee plaatsen _____. salueren De soldaat _____ voor de officier. organiseren Dit feest was goed _____. interresseren Ik ben _____ in de ruimtevaart. imiteren Hij _____ heel goed dierengeluiden.
	3 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: intelligent, nationale, situatie, reglement, riolering. Gullit speelde vroeger in het _____ elftal. Ik ken de _____ daar helemaal niet. De buizen van de _____ worden vernieuwd. Volgens het _____ is dit niet toegestaan. Iemand die snel kan denken, noemen we _____.
	4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde. vi-ha-ken _____ di-tie-tra _____ zi-ken-per _____ ghet-ti-spa _____
Kopieerblad 7 of Bouwboek blz. 24 ➡ ➡ ➡ 	

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een marionet.

Opgave 2

Woordvorm invullen.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op kopieerblad 7 verdelen de leerlingen de woorden van het Bouwschrift in lettergrepen, waarna ze ze zo opschrijven en met de lettergrepen aan elkaar. Daarna kiezen ze weer vijf woorden uit waarmee ze zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek staan op bladzijde 24 twee extra woordpakketten. De leerlingen schrijven deze woorden op in alfabetische volgorde op kopieerblad 21. Daarna schrijven ze de woorden van elke eerste rij van beide woordpakketten op met de betekenis erachter. Deze mogen ze eventueel opzoeken in een woordenboek. Daarna kiezen ze vijf woorden uit elke tweede rij, waarmee ze zinnen bedenken.

Afsluiting

Besprek klassikaal die woorden die lastig zijn door hun betekenis. Voor de instructiegroep is dit een goede herhaling, voor de activiteitengroep levert het wellicht een uitbreiding van de woordenschat op.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met in elke zin een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 14

Controledictee 115

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 Dit schilderij is een origineel.	origineel
2 De inbreker werd gearresteerd.	gearresteerd
3 In deze periode regent het vaak.	periode
4 Hij doet altijd heel optimistisch.	optimistisch
5 Zij is heel intelligent.	intelligent
6 Ik ken de situatie daar niet.	situatie
7 Deze illustratie vind ik lelijk.	illustratie
8 Deze tafel is gereserveerd.	gereserveerd
9 Ik kan me er niets van herinneren.	herinneren
10 Dit is een interessant boek.	interessant
11 Wij helpen eventueel ook mee.	eventueel
12 Dit zijn buizen voor de riolering.	riolering
13 Het water ziet er eigenaardig uit.	eigenaardig
14 We eten vanavond spaghetti.	spaghetti
15 De wedstrijd is net geëindigd.	geëindigd.
16 Ik heb een verrassing voor je.	verrassing

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een boekverslag schrijven voor de boekenkring. Daarbij moet elke leerling zich als schrijver/verteller realiseren wat de luisteraar zou willen weten. Met een model verzamelen ze alle informatie die ze nodig hebben om het boek te kunnen bespreken.

De toelichting moet voor groep 8 duidelijk zijn. Ze bereiden de opdracht weer voor in hun Bouwschrift. U kunt ze de schrijfoopdracht feitelijk laten uitvoeren in les 15 of in een andere taalles.

Afsluiting

Bespreek van een aantal leerlingen de inleiding die zij hebben gemaakt. Schenk daarbij vooral aandacht aan de titel. Dit hoeft immers niet de titel van het boek te zijn, misschien is een andere titel juist veel beter. Hoe maak je de luisteraars nieuwsgierig? Je wilt immers dat ze aandacht voor je hebben!

Introductie

U hoeft het dictee verder niet toe te lichten. De fout geschreven woorden spreken waarschijnlijk voor zich en moeten extra worden geoefend. Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen onder uw begeleiding. De overige leerlingen oefenen zelfstandig.

De tweede stelopdracht op bladzijde 25 van het Bouwboek spreekt voor zich. Leerlingen die eraan toe komen, kunnen deze taak zelfstandig maken. Op de tekening is een duiker te zien die een gezonken boot wil bekijken terwijl er juist een haai uit tevoorschijn komt.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 15*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Nadat de leerlingen de fout geschreven woorden hebben verbeterd op het dicteeschema, gaan ze die oefenen. Daarbij is het belangrijk dat ze de woorden in lettergrepen verdeeld opschrijven, waarna ze de lastige lettergreep onderstrepen of kleuren. Ze oefenen op de gebruikelijke wijze:

- lezen en bekijken van het woord in lettergrepen;
- bedekken van het woord;
- 'in het hoofd kijken' naar het woord;
- schrijven en controleren van het woord.

Daarna schrijven ze de woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen op dezelfde manier als hierboven is omschreven onder 'Zelfstandig oefenen'. U controleert of ze dit ook werkelijk zo doen. Met name het 'in het hoofd kijken naar een woord' is belangrijk, terwijl leerlingen deze stap vaak overslaan uit gemakzucht.

Afsluiting

Laat een leerling zijn/haar boekverslag voorlezen. Bespreek dit vanuit het standpunt van de luisteraar: weet deze nu alles wat hij/zij zou willen weten?'

Woordpakketten (basisstof)

les 16	les 17	les 18
lastige werkwoorden		
hebben	willen	kunnen
zijn	zullen	mogen
ontdekken	vertrouwen	fluisteren
ontsnappen	bewonderen	bereiden
ontwikkelen	verbinden	schilderen
ontvangen	bedanken	verkleiden
ontmoeten	verraden	feliciteren
overnachten	verdwalen	verbeteren

Materiaal

- Bouwschrift les 16 t/m 18
- Bouwboek les 16 t/m 18
- Kopieerbladen 8 t/m 10 en 22

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

In het Bouwschrift worden de verschillende vervoe-
gingen van de onregelmatige werkwoorden geoefend.
Bespreek het begrip onregelmatig werkwoord en laat
zien waarom deze werkwoorden zo heten.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen van de taalvaardige activiteitengroep
moeten de oefeningen zelfstandig kunnen maken. U
merkt het vanzelf als dit niet helemaal lukt, wanneer
u door de klas loopt. U kunt altijd individueel onder-
steuning bieden.

• Begeleid oefenen

Instructie

Doe oefening 2 van elke les eerst mondeling. De leer-
lingen hebben die kennis nodig om oefening 3 te kun-
nen maken.

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 16 kopieerblad 8: ontwikkelen
- les 17 kopieerblad 9: vertrouwen
- les 18 kopieerblad 10: bereiden

les 16

Les 16	lastige werkwoorden
1	Let op! Er zijn twee werkwoorden met eigen vormen: zijn en hebben. Elke vorm hoort bij een bepaalde persoon. Vul de persoonsvorm in. (t.t.) De schoenmaker _____ trots op zijn werk. Hij _____ de schoen mooi gerepareerd.
2	Vul van elk werkwoord de goede persoonsvorm in. (t.t.) hebben zijn ik _____ ik _____ jj, je, u _____ jj, je, u _____ _____ jij? _____ jij? hij, zij, het _____ hij, zij, het _____ wij, zij, jullie _____ wij, zij, jullie _____
3	Vul van elk werkwoord de goede persoonsvorm in. (v.t.) hebben ik _____ weer eens pech. hebben Mijn broer _____ geluk. hebben jullie _____ ook pech. zijn ik _____ te laat. zijn Sander _____ net op tijd. zijn jullie _____ ook te laat. hebben/zijn Wie _____ glisteren jarig? hebben/zijn Wie _____ een leuke band?
Kopieerblad 8 of Bouwboek blz. 26 ➡ ➡ ➡	

Opgave 1

Persoonsvorm invullen.
Illustratie: een schoenmaker.

Opgave 2

Werkwoorden vervoegen.

Opgave 3

Persoonsvorm invullen (v.t.).

les 17

Les 17	lastige werkwoorden
1	Let op! Ook de werkwoorden zullen en willen hebben eigen vormen. Elke vorm hoort weer bij een bepaalde persoon. Vul de persoonsvorm in. (t.t.) Hij _____ de schoorsteen vegen, maar dat _____ niet eenvoudig zijn.
2	Vul van elk werkwoord de goede persoonsvorm in. (t.t.) willen zullen ik _____ ik _____ jj, je, u _____ jj, je, u _____ _____ jij? _____ jij? hij, zij, het _____ hij, zij, het _____ wij, zij, jullie _____ wij, zij, jullie _____
3	Vul van elk werkwoord de goede persoonsvorm in. (v.t.) willen ik _____ naar het strand. willen maar mijn vriendje _____ niet mee. willen _____ jullie ook naar het strand? zullen ik _____ thuisblijven. zullen en hij _____ dat ook doen. zullen Wat _____ jullie doen? willen/zullen Waar _____ de sleutel liggen? willen/zullen Waar _____ jij glisteren naartoe?
Kopieerblad 9 of Bouwboek blz. 26 ➡ ➡ ➡	

Opgave 1

Persoonsvorm invullen.
Illustratie: een schoorsteenveger.

Opgave 2

Werkwoorden vervoegen.

Opgave 3

Persoonsvorm invullen (v.t.).

les 18

Les 18	lastige werkwoorden
1	Let op! Nog twee werkwoorden met eigen vormen zijn: kunnen en mogen. Elke vorm hoort weer bij een bepaalde persoon. Vul de persoonsvorm in. (t.t.) Esther _____ goed knippen. maar ze _____ niet onzeker zijn.
2	Vul van elk werkwoord de goede persoonsvorm in. (t.t.) kunnen mogen ik _____ ik _____ jj, je, u _____ jj, je, u _____ _____ jij? _____ jij? hij, zij, het _____ hij, zij, het _____ wij, zij, jullie _____ wij, zij, jullie _____
3	Vul van elk werkwoord de goede persoonsvorm in. (v.t.) kunnen ik _____ niet op tijd zijn. kunnen _____ jij dat wel? kunnen Rosa _____ het ook niet. mogen ik _____ opblijven. mogen Mijn broertje _____ dat niet. mogen maar mijn vriendjes _____ dat wel. kunnen/mogen Waarom _____ jullie niet op tijd zijn? kunnen/mogen Waarom _____ je niet opblijven?
Kopieerblad 10 of Bouwboek blz. 26 ➡ ➡ ➡	

Opgave 1

Persoonsvorm invullen.
Illustratie: een kapster.

Opgave 2

Werkwoorden vervoegen.

Opgave 3

Persoonsvorm invullen (v.t.).

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Bij elke les hoort een kopieerblad (kopieerblad 8 t/m 10) met zes extra werkwoorden die de leerlingen moeten vervoegen in de tegenwoordige en verleden tijd. Daarna kiezen ze weer vijf werkwoorden uit waarmee ze zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

Op bladzijde 26 van het Bouwboek staan weer twee extra woordpakketten. De leerlingen moeten de werkwoorden vervoegen op kopieerblad 22. Daarna zoeken ze bij elk werkwoord een zelfstandig naamwoord: de zelfstandige vorm van het werkwoord of een zelfstandig naamwoord waarop het werkwoord van toepassing is. In het laatste geval moet met beide woorden een zin kunnen worden gemaakt. Geef eventueel deze toelichting erbij ter verduidelijking van de opdracht.

Afsluiting

Herhaal de vervoeging van de onregelmatige werkwoorden die de leerlingen hebben geoefend. Voor sommige leerlingen zijn de afwijkende vormen lastig.

Introductie dictee

Het dictee is een zinsdictee van tien enkelvoudige en samengestelde zinnen. In deze zinnen komen alle woordtypen voor waarvoor een spellingregel geldt. Na het opschrijven van een zin moeten de leerlingen de persoonsvorm onderstrepen.

Wijs ze bij het schrijven van de zinnen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Laat de leerlingen de zinnen opschrijven met steeds een regel ertussen. Daardoor kunnen ze hun fouten verbeteren tussen de regels.

Materiaal

- Een gelinieerd blad
- Bouwschrift les 19

Controledictee 116

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Zeg de zin in jezelf na en schrijf de zin op.
- 3 Als je de zin niet meer weet, wacht je rustig af. De zin wordt nog een keer herhaald.
- 4 Lees de zin na en let op hoofdletters en leestekens.

Schrijf de zin op en onderstreep de persoonsvorm.

- 1 Ik ontmoette hem tijdens een excursie.
- 2 'Verbeter eerst je fouten en ga daarna oefenen.'
- 3 Dit viaduct verbindt onze wijk met het stadscentrum.
- 4 Ik had mijn spreekbeurt grondig voorbereid.
- 5 Hij bedankte ons uitvoerig voor alle geschenken.
- 6 Zij verkleedt zich snel en komt ons achterna.
- 7 Mijn vader ontwikkelt als hobby zelf zijn foto's.
- 8 Mijn parkiet is ontsnapt en blijft onvindbaar.
- 9 Hij wordt gefeliciteerd met zijn overwinning.
- 10 Die jongen verraadde ons plannetje per ongeluk.

Score woordspelling

Voldoende: 5 of minder fouten (29 lastige woorden).

Score persoonsvorm

Onderstrepen: voldoende bij 11 of meer woorden goed.
Schrijven: voldoende bij 11 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een dialoog bedenken tussen een hond en een kat die dreigend tegenover elkaar staan. Ze moeten eerst een korte inleiding schrijven zodat de lezers weten wat ze kunnen verwachten. Daarna bereiden ze de opdracht voor in hun Bouwschrift. Bespreek ook hoe ze de opdracht moeten uitwerken. Voor een dialoog geldt een specifieke schrijfwijze omdat goed zichtbaar moet zijn wie wat zegt.

Afsluiting

Bespreek de titel en de inleiding. Als het goed is, verduidelijkt de inleiding de titel. Deze moet kort, duidelijk en opvallend zijn en de belangstelling en nieuwsgierigheid wekken van mogelijke lezers.

Introductie

Bespreek de samengestelde zinnen van het dictee klassikaal. Vermoedelijk hebben de leerlingen enkele persoonsvormen over het hoofd gezien. Bespreek ook welke dicteezin opdrachtzin is. Zijn de leerlingen de aanhalingstekens niet vergeten? Laat ze daarna hun woordfouten zelf opzoeken en verbeteren door ze te coderen met L, A, R of P voor de kantlijn (niet onderstrepen!).

De tweede stelopdracht op bladzijde 27 van het Bouwboek spreekt voor zich. Op de tekening zijn twee ballonvaarders te zien die vanuit de lucht machteloos toekijken hoe twee misdadigers een lichaam proberen te verstoppert.

Veel leerlingen zullen niet toekomen aan deze opdracht, omdat ze de opdracht van les 19 nog moeten afmaken.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 20*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen oefenen de woorden met persoonsvormfouten door bij elk fout geschreven werkwoord de stam, het onderwerp en de persoonsvorm naast elkaar te zetten. Ze oefenen woorden met luister- of afspraakfouten altijd door inprenting op de gebruikelijke wijze. Bij regelfouten heeft het zin dat u ze de woorden laat opschrijven in lettergrepen verdeeld waarna ze de lastige lettergreep onderstrepen. Laat ze de desbetreffende regel erbij schrijven. Daarna schrijven ze de 'gewone' woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen met u samen. Gebruik bij persoonsvormfouten de hulpkaart (kopieerblad 29) en loop de denkstappen met de leerlingen na. Als extra oefenmateriaal kunt u de kopieerlessen gebruiken achter in deze handleiding. Bij regelfouten laat u ze de regel benoemen, waarna ze altijd zelf nog een woord bedenken dat volgens diezelfde regel wordt geschreven. U weet dan of ze de regel herkennen.

Afsluiting

Laat enkele leerlingen een stukje dialoog voorlezen uit de opdracht van les 19. Bespreek ook de vorm daarvan. Hoe schrijf je een dialoog zo dat deze gemakkelijk te lezen is?

Woordpakketten (basisstof)

les 21 **les 22** **les 23**
lastige persoonsvormen

harken	wassen	maken
doen	doen	kunnen
kunnen	gaan	flitsen
willen	vinden	tochten
hebben	helpen	hagelen
zullen	zijn	stormen
zijn	hebben	onweten
mogen	mogen	vriezen
bouwen	willen	dooien
logeren	snauwen	blaffen
dreigen	glijden	bloeien
kauwen	reinigen	waaien
eindigen	lijden	kraken
treiteren	beitsen	regenen
	breien	sneeuwen
		ospelden
		uitbreiden
		instorten
		afleiden
		aanbranden
		uitkleden

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Voor taalvaardige leerlingen vormen de oefeningen geen probleem: ze kennen alle oefenvormen en kunnen volledig zelfstandig aan de slag.

• Begeleid oefenen

Instructie

Bespreek alle oefeningen kort en ga indien nodig in op de betekenis van de woorden of de zinnen.

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 21 kopieerblad 11: dreigen, kauwen
- les 22 kopieerblad 12: snauwen, beitsen
- les 23 oefening 2: tochten
- oefening 3: kraken

Materiaal

- *Bouwschrift les 21 t/m 23*
- *Bouwboek les 21 t/m 23*
- *Kopieerbladen 11 t/m 13 en 23*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

In deze drie lessen komen enkele lastige persoonsvormaspecten aan de orde. Als voorbereiding daarop wordt in les 21 het begrip stam van een werkwoord gekoppeld aan de ik-vorm. Bespreek dit kort als introductie (oefening 1). In les 22 gaat het om de persoonsvorm met je of jij achter de stam. Dit kunt u toelichten met oefening 1. In les 23 gaat het om een aantal onpersoonlijke werkwoorden waarvan de leerlingen de stam moeten zoeken: de ik-vorm is niet goed bruikbaar. (Ik hagel?) Dit kunt u eenvoudig introduceren met oefening 1.

les 21

Les 21	lastige persoonsvormen
1	Let op! Staat de persoonsvorm in het enkelvoud? Zoek dan eerst de ik-vorm. Dat is de stam. Het betekent precies hetzelfde. Vul de persoonsvorm in (t.t.) van harken, doen en kunnen. De tuinman _____ de bladeren weg. Waarom _____ hij dat zo? _____ hij ze niet beter oprapen?
2	Vul de persoonsvorm in. (t.t.) Pas op! willen ik _____ meteen naar huis. willen u _____ zeker nog even blijven? hebben ik _____ geen tijd om te helpen. hebben u _____ u even tijd om te helpen? kunnen ik _____ niet op tijd zijn. kunnen u _____ u wel op tijd zijn?
3	Vul de persoonsvorm in. (t.t.) Bedenk zelf een zin met een andere persoon. zullen jij _____ beter moeten opletten. zullen _____ ook beter moeten opletten. zijn u _____ een uur te vroeg. zijn _____ een uur te laat. mogen ik _____ vanavond naar de film. mogen _____ jammer genoeg niet mee.
Kopieerblad 11 of Bouwboek blz. 20	

Opgave 1

Persoonsvorm invullen.
Illustratie: een tuinman.

Opgave 2

Persoonsvorm in de t.t. invullen.

Opgave 3

Persoonsvorm in de t.t. invullen en een zin met een andere persoon bedenken.

les 22

Les 22	lastige persoonsvormen
1	Let op! Staat er jij of je in de zin? Dan schrijf je ik-vorm + t (of stam + t). Maar let op! Staat jij of je achter de persoonsvorm? Dan schrijf je geen t. Je moet wel zeker weten dat je achter de persoonsvorm, jij betekent. Vul de persoonsvorm in van wassen, doen en gaan. De glazenwasser _____ de ramen. _____ je braer dat werk ook? _____ jij dat later ook doen?
2	Vul de persoonsvorm in. (t.t.) Pas op! vinden _____ jij dat een mooi boek? vinden _____ je zus dat ook? helpen _____ jij bij het schoolfeest? helpen _____ je braer ook mee? zijn _____ jij op tijd terug? zijn _____ je vriendje ook op tijd?
3	Vul de persoonsvorm in. (t.t.) Bedenk zelf een vraagzin met jij! hebben je vader _____ een mooie fiets. hebben _____ mogen ik _____ vanmiddag niet gaan zwemmen. mogen _____ willen je vriendje _____ nog even blijven. willen _____
Kopieerblad 12 of Bouwboek blz. 20	

Opgave 1

Persoonsvorm invullen.
Illustratie: een glazenwasser.

Opgave 2

Persoonsvorm in de t.t. invullen.

Opgave 3

Persoonsvorm in de t.t. invullen en een vraagzin met jij bedenken.

les 23

Les 23	lastige persoonsvormen
1	Let op! Hoe vind je de stam van een werkwoord? Door er ik voor te zetten. Maar bij sommige werkwoorden staat dat raar. Kijk maar: waaien - ik waai, sneeuwen - ik sneeuw, doelen - ik doel. Je kunt de stam ook vinden door op het eind n of en weg te laten. Kijk maar: doen - doe, regenen - regen. Vul de persoonsvorm in van maken, kunnen en filzen. De fotograaf _____ een foto. Dat _____ je heel goed zien. Het toestel _____ duidelijk.
2	Vul de persoonsvorm in. (t.t.) tochten Bij dit raam _____ het heel erg. hagelen _____ het nog zo hard? stormen Aan de kust _____ het vaak. onweten Het _____ al een uur niet meer. vriezen _____ het nu wel of niet? doelen Het _____ al een hele tijd.
3	Bedenk zelf een vraagzin in het enkelvoud. (t.t.) blaffen _____ blaaien _____ waaien _____ kraken _____ regenen _____ sneeuwen _____
Kopieerblad 13 of Bouwboek blz. 20	

Opgave 1

Persoonsvorm invullen.
Illustratie: een fotograaf.

Opgave 2

Persoonsvorm in de t.t. invullen.

Opgave 3

Een vraagzin bedenken in het enkelvoud (t.t.).

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Bij elke les hoort een kopieerblad (kopieerblad 11 t/m 13) met zes werkwoorden die de leerlingen moeten vervoegen. Er zitten enkele werkwoorden bij die lastig zijn door hun betekenis. Bespreek die met de instructiegroep en/of als afsluiting met de hele groep. Tot slot kiezen de leerlingen weer vijf werkwoorden uit waarmee ze zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek staan op bladzijde 28 twee extra woordpakketten met lastige werkwoorden. De leerlingen maken weer vervoegingsoefeningen met deze werkwoorden op kopieerblad 23 en een woordbetekenisopdracht. Bij elk werkwoord zoeken ze een zelfstandig naamwoord, waarmee ze de betekenis verduidelijken. Geef eventueel als toelichting dat ze met beide woorden samen een zin moeten kunnen bedenken.

Afsluiting

Besteed aandacht aan de woorden of zinnen in het Bouwschrift of op het kopieerblad die lastig zijn door hun betekenis.

Introductie dictee

Het dictee is een zinsdictee van tien enkelvoudige en samengestelde zinnen. In deze zinnen komen alle woordtypen voor waarvoor een spellingregel geldt. Na het opschrijven van een zin moeten de leerlingen de persoonsvorm onderstrepen.

Wijs ze bij het schrijven van de zinnen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Laat de leerlingen de zinnen opschrijven met steeds een regel ertussen. Daardoor kunnen ze hun fouten verbeteren tussen de regels.

Materiaal

- Een gelinieerd blad
- Bouwschrift les 24

Controledictee 117

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Zeg de zin in jezelf na en schrijf de zin op.
- 3 Als je de zin niet meer weet, wacht je rustig af. De zin wordt nog een keer herhaald.
- 4 Lees de zin na en let op hoofdletters en leestekens.

Schrijf de zin op en onderstreep de persoonsvorm.

- 1 Zij dreigt hem te slaan met een knuppel.
- 2 De wedstrijd eindigde in een gelijkspel.
- 3 Het onweert nog hevig, maar het geluid wordt minder.
- 4 Haar vriendje logeert regelmatig bij onze burens.
- 5 De chauffeur werd afgeleid door een overstekende voetganger.
- 6 De aardappelen brandden aan, maar niemand merkte iets.
- 7 De toren stortte met veel kabaal in elkaar.
- 8 De skiër valt achterover en glijdt naar beneden.
- 9 Een patiënt met brandwonden lijdt veel pijn.
- 10 'Kleed je eerst aan en kom daarna eten.'

Score woordspelling

Voldoende: 5 of minder fouten (28 lastige woorden).

Score persoonsvorm

Onderstrepen: voldoende bij 12 of meer woorden goed.
Schrijven: voldoende bij 11 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een gedicht van Hans Andreus beoordelen. Dit hoeft u verder niet toe te lichten. Ze kunnen de opdracht in deze les afronden, zodat ze in les 25 de tweede schrijfoopdracht kunnen maken.

Afsluiting

Vraag enkele leerlingen hun verslag voor te lezen.

Introductie

Bespreek de samengestelde zinnen van het dictee klassikaal. Vermoedelijk hebben de leerlingen enkele persoonsvormen over het hoofd gezien. Bespreek ook welke dicteezin opdrachtzin is. Zijn de leerlingen de aanhalingstekens niet vergeten? Laat ze daarna hun woordfouten zelf opzoeken en verbeteren door ze te coderen met L, A, R of P voor de kantlijn (niet onderstrepen!).

De tweede stelopdracht op bladzijde 29 van het Bouwboek spreekt voor zich. Op de tekening zijn een moeder en dochter te zien: de dochter luiert terwijl de moeder druk aan het werk is achter haar computer.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 25*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen oefenen de woorden met persoonsvormfouten door bij elk fout geschreven werkwoord de stam, het onderwerp en de persoonsvorm naast elkaar te zetten. Ze oefenen woorden met luister- of afspraakfouten altijd door inprenting op de gebruikelijke wijze. Bij regelfouten heeft het zin dat u ze de woorden laat opschrijven in lettergrepen verdeeld waarna ze de lastige lettergreep onderstrepen. Laat ze de desbetreffende regel erbij schrijven. Daarna schrijven ze de 'gewone' woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen met u samen. Gebruik bij persoonsvormfouten de hulpkaart (kopieerblad 29) en loop de denkstappen met de leerlingen na. Als extra oefenmateriaal kunt u de kopieerlessen gebruiken achter in deze handleiding. Bij regelfouten laat u ze de regel benoemen, waarna ze altijd zelf nog een woord bedenken dat volgens diezelfde regel wordt geschreven. U weet dan of ze de regel herkennen.

Afsluiting

Besteed dit keer aandacht aan de tweede stelopdracht. Laat enkele leerlingen hun titel en inleiding voorlezen.

Woordpakketten (basisstof)

les 26 voltooide tijd	les 27 voltooide tijd	les 28 voltooide tijd
--------------------------	--------------------------	--------------------------

worden	botsen	schrijven
bijten	gaan	hebben
zullen	struikelen	worden
zijn	maken	zien
hebben	helpen	lopen
vergeten	schrijven	dragen
willen	lezen	kiezen
wachten	vergeten	vallen
stoppen	vinden	denken
kunnen	rijden	horen
helpen	lopen	zeggen
verliezen	fluiten	liggen
afsluiten	vliegen	wijzen
tekenen	schijnen	schieten
komen	zitten	weten
fietsen	schrikken	trekken
blijven		wegen
mogen		
schrijven		
bloeien		
duren		
scheuren		
drijven		
stinken		
liegen		

• Begeleid oefenen

Instructie

Bespreek met de instructiegroep elke oefening apart, door de eerste opdracht samen te doen.

Woordbetekenis

Er zijn geen werkwoorden die lastig zijn door hun betekenis.

Materiaal

- *Bouwschrift les 26 t/m 28*
- *Bouwboek les 26 t/m 28*
- *Kopieerbladen 14 t/m 16 en 24*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Bij taalbeschouwing (grammatica) hebben de leerlingen waarschijnlijk al kennisgemaakt met begrippen als voltooid tijd en voltooid deelwoord. In deze lessen wordt aandacht besteed aan de spelling daarvan. Herinner de leerlingen dus aan deze begrippen en doe oefening 1 van elke les klassikaal.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Na de introductie kunnen de taalvaardige leerlingen zelfstandig aan het werk. Ze kennen de oefenvormen.

les 26

Les 26	voltooid tijd
1 Let op! In elke zin staan één of meer werkwoorden. Soms is dat het hele werkwoord, maar soms is dat een vorm van een werkwoord. Onk allebei kan. Vul van elk werkwoord het hele werkwoord in. De postbode wordt door de hand gebeten. Hele werkwoorden: _____ en _____. Hij zal er niet blij mee zijn. Hele werkwoorden: _____ en _____.	
2 In elke zin zijn twee werkwoorden gebruikt. Schrijf die achter de zin. Onderstreep steeds de persoonsvorm. Ik heb dat boek vergeten. _____ Wij willen niet langer wachten. _____ De auto is hier gestopt. _____ Kun jij ons hiermee helpen? _____ Chamal had zijn pen verloren. _____ De weg wordt hier afgesloten. _____	
3 Bedenk een zin met steeds twee werkwoorden erin. hebben - tekenen _____ kunnen - komen _____ worden - helpen _____ willen - fietsen _____ mogen - blijven _____ hebben - schrijven _____	
Kopieerblad 14 of Bouwboek blz. 30	

Opgave 1

Hele werkwoord invullen.
Illustratie: een postbode.

Opgave 2

Persoonsvorm onderstrepen en
werkwoord invullen.

Opgave 3

Met twee werkwoorden een zin be-
denken.

les 27

Les 27	voltooid tijd
1 Let op! De werkwoorden in een zin vertellen wat er gebeurt of wat er gebeurd is. Kijk maar! Val in. 1 De ober botst op een klant. 2 De ober is op een klant _____. Zin 1 beschrijft wat er gebeurt. Zin 2 vertelt wat er gebeurd is, wat voltooid is. Daarom eindigt die zin met een voltooid deelwoord.	
2 Maak van elke zin een voltooid zin. Schrijf die zin eronder. Zij gaat met haar ouders op vakantie. Hij struikelt over een lege emmer. Ik maak een nieuwe tekening.	
3 Bedenk met elk werkwoord een voltooid zin. helpen _____ schrijven _____ lezen _____ vergeten _____ vinden _____ rijden _____	
Kopieerblad 15 of Bouwboek blz. 30	

Opgave 1

Voltooid deelwoord invullen.
Illustratie: een ober.

Opgave 2

Onvoltooid zinnen voltooid ma-
ken.

Opgave 3

Voltooid zinnen bedenken.

les 28

Les 28	voltooid tijd
1 Let op! De persoonsvorm is een tijdwoord. Want aan de persoonsvorm kun je zien of de zin in de tegenwoordige of in de verleden tijd staat. Staat er ook een voltooid deelwoord in de zin? Dan weet je dat het gebeurd is in de zin klaar is. Dat noem je: het is voltooid. Vul de persoonsvorm in van schrijven en hebben. De parkeerwachter _____ een bekeuring. (Het gebeurd is niet klaar: het is onvoltooid.) De chauffeur _____ niet goed opgelet. (Het gebeurd is klaar: het is voltooid.)	
2 Maak van elke zin een voltooid zin. Schrijf die zin eronder. Deborah wordt vandaag twaalf jaar. Ik zie onze poes nergens. Guus loopt naar het zwembad.	
3 Bedenk met elk werkwoord een voltooid zin. dragen _____ kleden _____ vallen _____ denken _____ horen _____ zeggen _____	
Kopieerblad 16 of Bouwboek blz. 30	

Opgave 1

Persoonsvorm invullen.
Illustratie: een parkeerwachter.

Opgave 2

Onvoltooid zinnen voltooid ma-
ken.

Opgave 3

Voltooid zinnen bedenken.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Bij elke les hoort een kopieerblad (kopieerblad 14 t/m 16) met zes werkwoorden die de leerlingen moeten vervoegen. Daarna kiezen ze vijf werkwoorden uit waarmee ze voltooide en onvoltooide zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek treft u op bladzijde 30 twee extra woordpakketten aan met werkwoorden waarmee de leerlingen vervoegingsoefeningen maken op kopieerblad 24. Daarna zoeken ze bij elk werkwoord een zelfstandig naamwoord. Met beide woorden samen moeten ze een zin kunnen bedenken.

Afsluiting

Oefen samen met de leerlingen enkele zinnen zodat de verschillen tussen onvoltooide en voltooide tijd duidelijk worden.

Introductie dictee

Het dictee is een zinsdictee van tien enkelvoudige en samengestelde zinnen. In deze zinnen komen alle woordtypen voor waarvoor een spellingregel geldt. Na het opschrijven van een zin moeten de leerlingen de persoonsvorm onderstrepen.

Wijs ze bij het schrijven van de zinnen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Laat de leerlingen de zinnen opschrijven met steeds een regel ertussen. Daardoor kunnen ze hun fouten verbeteren tussen de regels.

Materiaal

- Een gelinieerd blad
- Bouwschrift les 29

Controledictee 118

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Zeg de zin in jezelf na en schrijf de zin op.
- 3 Als je de zin niet meer weet, wacht je rustig af. De zin wordt nog een keer herhaald.
- 4 Lees de zin na en let op hoofdletters en leestekens.

Schrijf de zin op en onderstreep de persoonsvorm.

- 1 De olifant werd met een hijskraan opgetild.
- 2 Hij zei dat hij zijn portemonnee verloren had.
- 3 Aan weerszijden van het kanaal ligt een fiets- en wandelpad.
- 4 De meeuwen schrokken van de ontploffing en vlogen krijsend weg.
- 5 Heb jij haar een uitnodiging voor de wedstrijd gestuurd?
- 6 'Rijd door en houd met beide handen je stuur vast.'
- 7 Ik werkte in de tuin en heb de telefoon niet gehoord.
- 8 De opening van ons clubhuis wordt een week uitgesteld.
- 9 De vrachtauto verloor een lading aardappelen.
- 10 Ik mocht de hele avond opblijven.

Score woordspelling

Voldoende: 4 of minder fouten (25 lastige woorden).

Score persoonsvorm

Onderstrepen: voldoende bij 12 of meer woorden goed.
Schrijven: voldoende bij 11 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een journalistiek stuk schrijven voor de schoolkrant over een brand in de eigen wijk. Zorg voor een of enkele kranten in de klas, zodat de leerlingen zo'n stuk kunnen opzoeken en bekijken. De toelichting en het schema in het Bouwschrift zijn hulpmiddelen bij de voorbereiding van de schrijfo opdracht. De leerlingen zullen zeker nog een les nodig hebben voor de uitvoering ervan. Hiervoor kunt u les 30 reserveren of een extra les.

Afsluiting

Bespreek enkele titels die de leerlingen hebben bedacht met de bijbehorende inleidingen. De inleiding moet de titel verduidelijken, zodat de lezer voorbereid wordt op wat er gaat volgen.

Introductie

Bespreek de samengestelde zinnen van het dictee klassikaal. Vermoedelijk hebben de leerlingen enkele persoonsvormen over het hoofd gezien. Bespreek ook welke dicteezin een opdrachtzin is. Zijn de leerlingen de aanhalingstekens niet vergeten? Laat ze daarna hun woordfouten zelf opzoeken en verbeteren door ze te coderen met L, A, R of P voor de kantlijn (niet onderstrepen!).

De tweede stelopdracht op bladzijde 31 van het Bouwboek spreekt voor zich. Op de tekening is een boze man te zien die een schoolklas binnenstormt, op zoek naar ... Dit mogen de leerlingen zelf bedenken.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 30*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen oefenen de woorden met persoonsvormfouten door bij elk fout geschreven werkwoord de stam, het onderwerp en de persoonsvorm naast elkaar te zetten. Ze oefenen woorden met luister- of afspreekfouten altijd door inprenting op de gebruikelijke wijze. Bij regelfouten heeft het zin dat u ze de woorden laat opschrijven in lettergrepen verdeeld waarna ze de lastige lettergreep onderstrepen. Laat ze de desbetreffende regel erbij schrijven. Daarna schrijven ze de 'gewone' woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen met u samen. Gebruik bij persoonsvormfouten de hulpkaart (kopieerblad 29) en loop de denkstappen met de leerlingen na. Als extra oefenmateriaal kunt u de kopieerlessen gebruiken achter in deze handleiding. Bij regelfouten laat u ze de regel benoemen, waarna ze altijd zelf nog een woord bedenken dat volgens diezelfde regel wordt geschreven. U weet dan of ze de regel herkennen.

Afsluiting

Laat enkele leerlingen hun stuk voor de schoolkrant voorlezen. Is het duidelijk voor de lezer waar het gebeurd is en wat er gebeurd is?

Woordpakketten (basisstof)

les 31 vreemde woorden

containers
beige
blanco
militair
absurd
cacao
leesniveau
nylonkous
retourtje
abnormaal
absent

les 32 vreemde woorden

tractor
trottoir
transport
genie
taille
sticker
pluche
compact
cursus
scooter
cockpit
chaos
tournee

les 33 vreemde woorden

skelet
röntgenfoto
chirurg
constant
parttime
attractie
record
reflex
accent
concert
succes
vangrail
failliet

Materiaal

- *Bouwschrift les 31 t/m 33*
- *Bouwboek les 31 t/m 33*
- *Kopieerbladen 17 en 25*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

In deze lessen komen woorden aan de orde met een lastige schrijfwijze. Veel van deze woorden hebben ook een afwijkende uitspraak omdat ze ontleend zijn aan een andere taal. Bij het oefenen is steeds de koppeling tussen betekenis, uitspraak en schrijfwijze belangrijk. Zorg dat de leerlingen de uitspraak kennen. Lees daarom zelf de woorden voor en zet daarna de taalvaardige leerlingen aan het werk.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De taalvaardige leerlingen kennen alle oefenvormen en kunnen volledig zelfstandig aan de slag. Tijdens de nabespreking kunt u ingaan op de woordbetekenis, voorzover die niet duidelijk is geworden tijdens het oefenen.

• Begeleid oefenen

Instructie

Bespreek in ieder geval de woorden die lastig zijn door hun betekenis. Voor oefening 3 van elke les is kennis van de betekenis essentieel. De leerlingen kennen de oefenvormen.

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 31 oefening 2: absurd
oefening 3: abnormaal
- les 32 oefening 1: transport
oefening 2: compact
oefening 3: cursus, scooter
- les 33 oefening 2: record, reflex
oefening 3: accent, failliet

les 31

Les 31	vreemde woorden
	1 Vul in. Kies uit: vrachtwagen, containers, vrachtschip. Langs de kade ligt een _____. Op de kade staan _____. _____ rijden af en aan.
	2 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: belge, blanco, militair, absurd, cacao. Je kunt het niet geloven: _____. Iemand in het leger: _____. Een bladzijde die leeg is: _____. Je maakt er chocola van: _____. Een lichtbruine kleur: _____.
	3 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: absent, nylonkous, retourtje, abnormaal, leesniveau. Ik gebruik een _____ als zeef. Op welk _____ leest jouw zusje? Ik heb geen enkele, maar een _____ gekocht. Het is vandaag _____ warm. Als je alwezig bent, ben je _____.
	4 Kies acht lastige woorden en verdeel ze in lettergrepen. Schrijf ze zo op. _____ _____ _____ _____ _____ _____
Kopieerblad 17 of Bouwboek blz. 32 ➡ ➡ ➡ 	

Opgave 1

Woord invullen.

Illustratie: containers op een kade.

Opgave 2

Woord zoeken bij een omschrijving.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Woord in lettergrepen verdelen en opschrijven.

les 32

Les 32	vreemde woorden
	1 Vul in. Kies uit: tractor, trottoir, transport. Het _____ wordt opgebroken. Een _____ met haadbak schept de tegels op. Het _____ gebeurt daarna met een vrachtwagen.
	2 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: genie, tailla, stikker, pluche, compact. Het midden van je lichaam: _____. Iemand die ontzettend knap is: _____. Iets wat dicht op elkaar zit: _____. Een dikke, fluwelige stol: _____. Een ander woord voor plakplaatje: _____.
	3 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: cursus, scooter, cockpit, chaos, tournee. Dit is geen bromfiet, maar een _____. Ik volg een _____ snorkelen. Die zanger maakt een _____ door Europa. De piloot zit in de _____ van het vliegtuig. Als je niets opruimt, wordt het een _____.
	4 Kies acht lastige woorden en verdeel ze in lettergrepen. Schrijf ze zo op. _____ _____ _____ _____ _____ _____
Kopieerblad 17 of Bouwboek blz. 32 ➡ ➡ ➡ 	

Opgave 1

Woord invullen.

Illustratie: een opgebroken trottoir.

Opgave 2

Woord zoeken bij een omschrijving.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Woord in lettergrepen verdelen en opschrijven.

les 33

Les 33	vreemde woorden
	1 Vul in. Kies uit: skelet, röntgenfoto, chirurg. Op de tekening zie je een _____. Je kunt een deel van het _____ zien. De _____ wijst de breuk aan.
	2 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: constant, parttime, attractie, record, reflex. Een ander woord voor voortdurend: _____. Iets leuks om te doen of te zien: _____. Hij werkt een deel van de week: _____. Een beweging die vanzelf gaat: _____. De beste prestatie: _____.
	3 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: accent, concert, succes, vangrail, failliet. Zij heeft veel _____ met haar werk. Dat bedrijf is _____ gegaan. Jean praat met een vreemd _____. De auto boiste op de _____. Een _____ is een muziekuitvoering.
	4 Kies acht lastige woorden en verdeel ze in lettergrepen. Schrijf ze zo op. _____ _____ _____ _____ _____ _____
Kopieerblad 13 of Bouwboek blz. 32 ➡ ➡ ➡ 	

Opgave 1

Woord invullen.

Illustratie: een röntgenfoto.

Opgave 2

Woord zoeken bij een omschrijving.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Woord in lettergrepen verdelen en opschrijven.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op kopieerblad 17 alfabetiseren de leerlingen alle woorden, waarbij ze ze in lettergrepen verdeeld opschrijven en met de lettergrepen aan elkaar. Dit dwingt de leerlingen de woorden goed te bekijken. Laat ze daarna de lastige letter of lettergreep kleuren. Ten slotte kiezen ze weer vijf woorden uit waarmee ze zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

De taalvaardige leerlingen gaan aan de slag met de twee extra woordpakketten op bladzijde 32. Op kopieerblad 25 schrijven ze deze woorden allereerst in alfabetische volgorde op. Daarna schrijven ze de woorden van elke eerste rij op met de betekenis erachter. Met de woorden van elke tweede rij maken ze een zinsopdracht.

Afsluiting

Bespreek de woorden die lastig zijn door hun betekenis klassikaal. Dit zijn waarschijnlijk alle woorden waarvan de betekenis niet volledig uit de zin is af te leiden.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met in elke zin een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 34

Controledictee 119

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 De container wordt opgetakeld.	container
2 Deze bloes is van nylon gemaakt.	nylon
3 De auto is op de vangrail gebotst.	vangrail
4 Op de tas is een sticker geplakt.	sticker
5 Vervoer noem je ook wel transport.	transport
6 Het niveau van het water is heel laag.	niveau
7 Niet aanwezig zijn, heet absent.	absent
8 Zij volgt een cursus duiken.	cursus
9 Dat bedrijf is failliet gegaan.	failliet
10 Alles ligt door elkaar, het is een chaos.	chaos
11 Ik schrijf niet graag op blanco papier.	blanco
12 Dit is geen motor, maar een scooter.	scooter
13 Wij wensen jullie veel succes.	succes
14 Een ander woord voor terug is retour.	retour
15 Hij praat met een vreemd accent.	accent
16 Een trottoir is een stoep.	trottoir

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

Op verzoek van een regionale radio-omroep gaan de leerlingen een brief schrijven over hun wensen en ideeën over wijkvoorzieningen. Dit ter voorbereiding van besluiten hierover die in de gemeenteraad worden genomen. De radio-omroep probeert wensen van jongeren te inventariseren.

De leerlingen bereiden deze schrijfpdracht weer voor in hun Bouwschrift. Het is belangrijk dat ze zich realiseren wat de bedoeling van de radio-omroep is en wat dus ook de bedoeling van de brief is. Het gaat namelijk verder dan alleen een opsomming van wensen en ideeën. Ook het waarom ervan is belangrijk, net als de mogelijkheden om het een en ander te realiseren.

Afsluiting

Besprek de aanhef en de inleiding van zo'n brief met wensen en ideeën. Het is belangrijk dat de schrijver in de brief aangeeft op wiens verzoek hij/zij reageert. Dit soort brieven komt vaak voor! Een goede inleiding is essentieel, zodat de brief bij de juiste persoon op de juiste plek terechtkomt.

Introductie

U hoeft het dictee verder niet toe te lichten. De gemaakte fouten spreken waarschijnlijk voor zich en de leerlingen moeten deze woorden gewoon extra oefenen. Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen onder uw begeleiding. De overige leerlingen oefenen zelfstandig.

De tweede stelopdracht op bladzijde 33 van het Bouwboek spreekt voor zich. De leerlingen die hieraan toekomen, kunnen de taak zelfstandig maken. Op de tekening is een zeer drukke straat te zien waarvan het trottoir vol spullen ligt. Een gehandicapte in een rolstoel kan er daardoor niet door.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 35*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Nadat de leerlingen de fout geschreven woorden hebben verbeterd op het dicteeschema, gaan ze die oefenen. Daarbij is het belangrijk dat ze de woorden in lettergrepen verdeeld opschrijven, waarna ze de lastige lettergreep onderstrepen of kleuren. Ze oefenen op de gebruikelijke wijze:

- lezen en bekijken van het woord in lettergrepen;
- bedekken van het woord;
- 'in het hoofd kijken' naar het woord;
- schrijven en controleren van het woord.

Daarna schrijven ze de woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen op dezelfde manier als hierboven is omschreven onder 'Zelfstandig oefenen'. U controleert of ze dit ook werkelijk zo doen. Met name het 'in het hoofd kijken naar een woord' is belangrijk, terwijl leerlingen deze stap vaak overslaan uit gemakzucht.

Afsluiting

Laat een leerling zijn/haar brief voorlezen. Besprek deze brief vanuit het standpunt van verslaggevers bij de radio-omroep: kunnen zij de wensen en ideeën die in de brief staan verwoord, gebruiken voor hun programma?

Woordpakketten (basisstof)

les 36 lange woorden

vermenigvuldigen
percentage
rekenmachine
verzameling
geïnteresseerd
achtergelaten
overgegeven
verbetering
fotokopieën
elektriciteit
trionfantelijk
laboratorium
administratie
onbegrijpelijk
ongemakkelijk
overschakelen
onmogelijk
overlevenden
onregelmatig

les 37 lange woorden

professioneel
mondharmonica
muziekinstrument
getelefoneerd
verontreinigd
gefotografeerd
terechtgekomen
overhandigd
onophoudelijk
ogenblikkelijk
internationaal
aardappelpuree
Europeanen
verschrikkelijk
afschuwelijk
geheimzinnig
zenuwachtig
avontuurlijk
ongelooflijk

les 38 lange woorden

ongemakkelijk
videocamera
onwillekeurig
verantwoordelijk
mogelijkheden
voorbereidingen
verontschuldigen
bespioneren
portemonnee
emotioneel
bezienswaardigheid
universiteit
tegelijkertijd
tekortgekomen
achtergelaten
teruggekomen
overgelaten
overgenomen
overgedragen

Materiaal

- *Bouwschrift les 36 t/m 38*
- *Bouwboek les 36 t/m 38*
- *Kopieerbladen 18 en 26*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

De leerlingen moeten lange woorden in lettergrepen of woorddelen schrijven. Dikteer een lang woord en laat de leerlingen dat op een blaadje schrijven terwijl ze tegelijkertijd zichzelf het woord lettergreep voor lettergreep dicteren. Vertel daarna dat ze deze werkwijze moeten toepassen bij de oefeningen van deze drie lessen.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De taalvaardige leerlingen kennen alle oefenvormen en kunnen volledig zelfstandig aan de slag. Tijdens de afsluiting kunt u de woorden aan de orde laten komen die lastig zijn door hun betekenis.

• Begeleid oefenen

Instructie

Bespreek oefening 4 van elke les. Besteed verder tijd aan de woorden die lastig zijn door hun betekenis. Het heeft weinig zin dat de leerlingen woorden oefenen die ze niet kennen of niet goed begrijpen.

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 36 oefening 1: percentage
oefening 3: triomfantelijk, laboratorium, administratie
oefening 4: overschakelen, overlevenden
- les 37 oefening 1: professioneel
oefening 2: verontreinigd
oefening 3: onophoudelijk, ogenblikkelijk
- les 38 oefening 1: onwillekeurige
oefening 2: verantwoordelijk, verontschuldigen, bespioneren
oefening 3: emotioneel, bezienswaardigheid

les 36

Les 36	lange woorden
 1 Vul in. Kies uit: vermenigvuldigen, percentage, rekenmachine. Een _____ is erg handig. Vooral _____ als je grote getallen moet _____ of van een getal een _____ moet berekenen.	
 2 Vul de goede woordvorm in. verzamelen Hij heeft een _____ schelpen. interessereren Ik ben daar niet in _____. achterlaten Roy heeft dit boek _____. overgeven De soldaten hebben zich _____. verbeteren Ik vind dit geen _____.	
 3 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: fotokopieën, elektriciteit, triomfantelijk, laboratorium, administratie. Mijn bloed wordt onderzocht in het _____. Ik ga hier vier _____ van maken. Marja doet de _____ van onze school. Voor deze lamp heb je _____ nodig. Hij toonde _____ zijn diploma.	
 4 Maak zelf woorden met on of over. Gebruik de woorden: begrijpelijk, gemakkelijk, schakelen, mogelijk, levenden, regelmatig. _____ _____ _____ _____	
Kopieerblad 18 of Bouwboek blz. 34 ➡ ➡ ➡	

Opgave 1

Woord invullen.

Illustratie: een rekenmachine.

Opgave 2

Woordvorm invullen.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Woorden maken met on of over.

les 37

Les 37	lange woorden
 1 Vul in. Kies uit: professioneel, mondharmonica, muziekinstrument. Spelen op een _____ lijkt gemakkelijk. Het is echter een lastig _____, dat ook _____ gebruikt wordt.	
 2 Vul het voltooid deelwoord in. telefoneren Ik heb nog niet _____. verontreinigen De rivier is ernstig _____. fotografieren Zij heeft de school _____. terechtkomen Waar is de bal _____. overhandigen De prijs wordt vanavond _____.	
 3 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: onopgevoed, ogenblikkelijk, internationaal, aardappelpuree, Europeanen. Verschillende landen doen iets samen: _____. Het blijft maar doorgaan: _____. Bewoners van Europa: _____. Fijngeestige aardappelen: _____. Het moet meeten: _____.	
 4 Bedenk zelf een woordvorm met lijk of ig. Gebruik de woorden: verschrikken, afschuw, gehelm, zenuw, avontuur, ongelof. _____ _____ _____ _____	
Kopieerblad 18 of Bouwboek blz. 34 ➡ ➡ ➡	

Opgave 1

Woord invullen.

Illustratie: een mondharmonica.

Opgave 2

Voltooid deelwoord invullen.

Opgave 3

Woord zoeken bij een omschrijving.

Opgave 4

Woorden maken met lijk of ig.

les 38

Les 38	lange woorden
 1 Vul in. Kies uit: ongemakkelijk, videocamera, onwillekeurige. Filmen met een _____ is niet moeilijk. Chantal zit echter _____. Zo maak je snel _____ bewegingen.	
 2 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: verantwoordelijk, mogelijkheden, voorbereidingen, verantschuldigen, bespioneren. We hebben alle _____ geprobeerd. Zij beginnen morgen met de _____ voor het feest. Je probeert ons toch niet te _____? Wij zijn _____ voor de organisatie. Jullie moeten je hiervoor _____.	
 3 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: portemonnee, emotioneel, bescheidenheid, universiteit, tegelijkertijd. Gaby reageerde heel _____ op de prijs. De Oosterscheldekering is een _____. Er zit een gat in mijn _____. Als je dokter wilt worden, moet je naar de _____. De twee wedstrijden beginnen _____.	
 4 Vul het voltooid deelwoord in van: tekortkomen, achterlaten, terugkomen, overlaten, overnemen, overdragen. _____ _____ _____ _____	
Kopieerblad 18 of Bouwboek blz. 34 ➡ ➡ ➡	

Opgave 1

Woord invullen.

Illustratie: een videocamera.

Opgave 2

Woord zoeken.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Voltooid deelwoord invullen.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op kopieerblad 18 alfabetiseren de leerlingen alle woorden, waarbij ze ze in lettergrepen verdelen. Wijs de leerlingen erop dat ze zichzelf elk woord lettergreep voor lettergreep moeten dicteren. Daarna kiezen ze weer vijf woorden uit waarmee ze zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek staan op bladzijde 34 twee extra woordpakketten. Op kopieerblad 26 schrijven de leerlingen deze woorden eerst in lettergrepen verdeeld op. Dan kiezen ze vijf woorden uit die ze opschrijven met hun betekenis erachter. Daarna kiezen ze vijf andere woorden uit waarmee ze zinnen bedenken.

Afsluiting

Bespreek de woorden en zinnen die lastig zijn door hun betekenis, klassikaal.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met in elke zin een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 39

Controledictee 120

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 Jij bent verantwoordelijk.	verantwoordelijk
2 We kwamen tegelijkertijd aan.	tegelijkertijd
3 Dit is een afschuwelijk ongeluk.	afschuwelijk
4 Hij heeft ons gefotografeerd.	gefotografeerd
5 De overlevenden zijn drijfnat.	overlevenden
6 Je moet eerst vermenigvuldigen.	vermenigvuldigen
7 De rivier is ernstig verontreinigd.	verontreinigd
8 Hij liep zenuwachtig heen en weer.	zenuwachtig
9 Zij is geïnteresseerd in vlinders.	geïnteresseerd
10 Zij werkt in het laboratorium.	laboratorium
11 Ik heb verschrikkelijk gehuild.	verschrikkelijk
12 Waar is de bal terechtgekomen?	terechtgekomen
13 Deze portemonnee is zwart.	portemonnee
14 Er wordt hier druk getelefoneerd.	getelefoneerd
15 In Europa wonen Europeanen.	Europeanen
16 Dit ziet er geheimzinnig uit.	geheimzinnig

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een muurkrant maken voor een ouderavond over verschillen in gewoonten en gebruiken. Eén van de stellingen daarbij is: 'Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg.' Maar: wat is gewoon?

Het doel van de ouderavond en de tekstvorm de muurkrant horen bij elkaar. De leerlingen moeten zich goed realiseren wat de functie van de muurkrant is en hoe ze die kunnen benutten. Met de toelichting en het schema in het Bouwschrift moet dit lukken. U kunt de opdracht ook goed uit laten voeren in tweetallen of kleine groepjes.

Afsluiting

Bespreek de titel en de inleiding van een muurkrant.

Introductie

U hoeft het dictee verder niet toe te lichten. De gemaakte fouten spreken waarschijnlijk voor zich en de leerlingen moeten deze woorden gewoon extra oefenen. Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen onder uw begeleiding. De overige leerlingen oefenen zelfstandig.

De tweede stelopdracht op bladzijde 35 van het Bouwboek spreekt voor zich. Leerlingen die hieraan toekomen, kunnen de taak zelfstandig maken. Op de tekening is een jongen te zien die zoveel aandacht heeft voor een meisje dat hij in de struiken dreigt te fietsen.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 40*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Nadat de leerlingen de fout geschreven woorden hebben verbeterd op het dicteeschema, gaan ze die oefenen. Daarbij is het belangrijk dat ze de woorden in lettergrepen verdeeld opschrijven, waarna ze de lastige lettergreep onderstrepen of kleuren. Ze oefenen op de gebruikelijke wijze:

- lezen en bekijken van het woord in lettergrepen;
- bedekken van het woord;
- 'in het hoofd kijken' naar het woord;
- schrijven en controleren van het woord.

Daarna schrijven ze de woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen op dezelfde manier als hierboven is omschreven onder 'Zelfstandig oefenen'. U controleert of ze dit ook werkelijk zo doen. Met name het 'in het hoofd kijken naar een woord' is belangrijk, terwijl leerlingen deze stap vaak overslaan uit gemakzucht.

Afsluiting

Laat elke muurkrant ophangen en bespreek ze door de effectiviteit van de kranten onderling te vergelijken. Welke kranten zetten ouders aan het denken en zijn aanleiding met elkaar te gaan praten over het onderwerp?

Inleiding

Les 41, 42 en 43 zijn bestemd voor herhaling, toetsing en eventueel speciale leerhulp naar aanleiding van een foutenanalyse. De volgorde is:

les 41: herhaling en keuzeactiviteiten

les 42: toetsing en keuzeactiviteiten

les 43: speciale spellinghulp en keuzeactiviteiten

Voor speciale spellinghulp is één les gereserveerd. Uit de toets kan blijken dat u voor een enkele leerling meer tijd nodig hebt. In dat geval kunt u de speciale spellinghulp aanbieden tijdens het werken aan Blok 16. Dat houdt in dat u na deze drie afsluitende lessen in ieder geval aan dit volgende blok kunt beginnen.

Les 41 Herhaling en keuzeactiviteiten

Materiaal

- *Bouwschrift*
- *Woordkaartjes*
- *Bouwboek (voor extra schrijfofdrachten)*

Lesverloop

Alle leerlingen gaan nog een keer de moeilijke woorden oefenen die ze achter in het Bouwschrift hebben opgeschreven. Ze doen dit door inprenting. Ze oefenen door de woorden op kaartjes te schrijven. Daarbij kleuren ze de lastige letter(s) of lettergreep rood. Na het oefenen nemen ze elkaar een luisterdictee af, door de woorden op de kaartjes voor te lezen. Voor dit dictee geldt de volgende instructie:

- 1 Luister naar het woord.
- 2 Kijk naar het woord 'in je hoofd'.
- 3 Schrijf het woord op.

Bij voorkeur laat u het tweetal dat samen oefent, ook samen het geschrevene nakijken. De leerlingen mogen de woorden die goed geschreven zijn in hun Bouwschrift kleuren of onderstrepen met kleurpotlood. De leerlingen die hiermee klaar zijn (of die geen woorden hoefden te oefenen) gaan verder met een keuzeactiviteit. Daarvoor kunnen ze kiezen uit de schrijfofdrachten in het Bouwboek. De leerlingen uit de instructiegroep zijn waarschijnlijk niet of slechts incidenteel aan de opdrachten uit het Bouwboek gekomen. Ook de taalvaardige leerlingen zullen een aantal opdrachten nog niet gemaakt hebben.

Les 42 Toetsing en keuzeactiviteiten

Materiaal

- *ISO-toets 15*
- *Bijlage 6 Dicteeschema*
- *Bijlage 28 Foutenanalyseschema*

Lesverloop

ISO-toets 15 is genormeerd voor afname na ± 57 didactische maanden (dl = 57). In het basisonderwijs zal

dat ongeveer maart, groep 8 zijn. Onder de toets kunt u zien welke instructieaspecten zijn opgenomen en hoe vaak ze in het dictee voorkomen.

U moet de toets zo snel mogelijk nakijken, omdat de vervolgactiviteiten in les 43 afhangen van de toetsresultaten.

Na de toets gaan alle leerlingen aan het werk met een keuzeactiviteit of met het inhalen van een schrijfofdracht. Bij de keuzeactiviteiten kunt u het beste spellingzwakke leerlingen laten samenwerken met een andere leerling, liefst een taalvaardige klasgenoot.

ISO-toets 15 maart, groep 8 (dl = 57)

Instructie

We gaan een woorddictee maken. Het gaat zo:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of kolom 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

		schrijf op
1	Zij solliciteren allemaal naar die baan.	solliciteren
2	De piloot kwam aan een parachute omlaag.	parachute
3	Die tentoonstelling is heel interessant.	interessant
4	Drugs zijn een internationaal probleem.	internationaal
5	Dat boek is niet geïllustreerd.	geïllustreerd
6	Aluminium is een zilverkleurig metaal.	aluminium
7	Zij heeft een abonnement op dat tijdschrift.	abonnement
8	Dat heb je prima georganiseerd.	georganiseerd
9	We gaan naar een expositie van foto's.	expositie
10	Het laboratorium is door brand verwoest.	laboratorium
11	Wij gaan hem straks feliciteren.	feliciteren
12	Dit materiaal is heel sterk.	materiaal
13	De rechercheur arresteerde de inbreker.	rechercheur
14	Dit is jouw verantwoordelijkheid.	verantwoordelijkheid
15	Ze luisterden heel geïnteresseerd.	geïnteresseerd
16	De elektriciteit is uitgevallen.	elektriciteit
17	Je moet deze getallen vermenigvuldigen.	vermenigvuldigen
18	Hij is altijd pessimistisch.	pessimistisch
19	Je moet ogenblikkelijk ophouden.	ogenblikkelijk
20	Alle experimenten zijn mislukt.	experimenten
21	Ik vind wereldoriëntatie leuk.	wereldoriëntatie

- **Redeneerfouten: de onbeklemtoonde klankgroep**

De onbeklemtoonde eindklankgroep

Deze fouten mogen nu eigenlijk niet meer gemaakt worden. Leg de nadruk op het verschil in klemtoon. De leerlingen oefenen steeds door de woorden in lettergrepen verdeeld op te schrijven. Daarbij voorzien ze de doffe klank van een kleur. Oefen ten slotte de fout geschreven woorden ook altijd nog door inprenting. De leerlingen kunnen soms te veel blijven hangen aan de klankvorm van het woord. Het benadrukken van het woordbeeld helpt dit probleem te voorkomen.

De onbeklemtoonde beginklankgroep

Op de manier zoals hierboven is omschreven, bespreekt u zo nodig ook woorden met voorvoegsels. Ook deze fouten mogen eigenlijk niet meer worden gemaakt. Komen ze toch nog voor, dan kunt u deze woorden het beste laten oefenen door inprenting.

De onbeklemtoonde a

De leenwoorden met een a in de eerste lettergreep vormen waarschijnlijk geen probleem meer. Wanneer de leerlingen hiermee toch fouten maken, dan moet u de gemaakte fout bespreken. Verder moeten ze deze woorden op woordbeeld inprenten.

- **Redeneerfouten: de lange klinker**

Laat de leerlingen regel 5 (kopieerblad 28) op een blaadje schrijven en daar zelf of in tweetallen andere woorden bij zoeken en schrijven. Ze schrijven deze woorden in lettergrepen verdeeld op, zodat de open lettergreep goed opvalt. U bespreekt daarna met ze of de gevonden woorden van het goede woordtype zijn (lange klinker en open lettergreep).

- **Redeneerfouten: de korte klinker**

Laat de leerlingen regel 6 (kopieerblad 28) op een blaadje schrijven en daar zelf of in tweetallen woorden bij zoeken en schrijven. Ze schrijven daarbij elk woord verdeeld in lettergrepen op, zodat de medeklinker die de lettergreep moet afsluiten goed te zien is. Laat ze daarna bij deze woorden rijmwoorden bedenken met dezelfde korte klinker.

- **Afspraakfouten**

De leerlingen hebben algemene afspraken geleerd over sch en ch (zie kopieerblad 28). Herhaal deze afspraken en laat de onjuist geschreven woorden inprenten.

Voor de ei-, au- en i-woorden zijn geen algemene afspraken te maken. Elk woord staat op zich en wordt volgens een woordspecifieke afspraak geschreven. Wijs ze er wel op dat ze bij twijfel moeten kiezen voor de gewone ij en ou. Voor de ie geldt als geheugensteun dat eenlettergrepige woorden altijd met ie geschreven worden en dat ze deze de ie houden als tweelettergrepig woord.

Voor de c = s, c = k, ch = sj, x, y en th zijn zelfs dit soort geheugensteuntjes niet voorhanden.

Laat de leerlingen deze woorden oefenen op ruitjespapier door naschrijven en kleuren van de lastige letters. Laat ze daarbij proberen met behulp van de woordbetekenis hun eigen ezelsbruggetje te bedenken.

- **Uitvoeringsfouten**

Fouten die ontstaan als gevolg van een onduidelijk schrift vormen geen spelling- maar een schrijfprobleem. Oefen ze ook als zodanig.

- **Uitspraakfouten**

Bij fouten die zijn terug te voeren op een onjuiste of onzorgvuldige uitspraak kunt u het beste oefenen door inprenting van de desbetreffende woorden. Dit geldt met name voor problemen als gevolg van streektaalvarianten.

De leerlingen die deze fouten maken, moeten leren de door henzelf gesproken klankvorm te koppelen aan een vast woordbeeld.

- **Persoonsvormfouten**

Oefen alle fouten met de hulpkaart (kopieerblad 29). Voor eventuele extra oefening kunt u kiezen uit de kopieerbladen 30 t/m 44.